

Móricz Zsigmond

Úri muri

SZÍNDARAB HAT KÉPBEN

SZEMÉLYEK

SZAKHMÁRY ZOLTÁN
RHÉDEY ESZTER, a felesége
ZSELLYEI BALOGH ÁBEL, az ezredes
CSÖRGHEŐ CSULI
ROZIKA
LEKENCZEY
BORBÍRÓ
GOSZTONYI BANDI
KUDORA
MALMOSSY
PARRAGH
TURGONYI
ÜGYVÉD
TANYÁSGAZDA
KÖDMÖN ANDRÁS, munkás
HULLA JÁNOS, munkás
SZÉPLEGÉNY, munkás
JASZOM, közhuszár
PISTA
VÉNASSZONY
ELSŐ SUMMÁSLÁNY
MÁSODIK SUMMÁSLÁNY
KONDÁS
FRÄULEIN
KISFIÚ
KISLÁNY

Urak, munkások, asszonyok, lányok. Cigánybanda.

Történik az Alföldön, egyik nagy parasztvárosban a nagyháború előtti időben.

ELSŐ KÉP

Alföldi kisvárosban a Nagyvendéglő étterme. Nincs boltív, nincs romantika, semmi szépség. Nagy, malter-reneszánsz épület, rideg, nagy ablakok. A falak azonban füstösek. Jobbra három asztal fehérrel terítve, balra kettő kék-piros tarkával.

Jobbra a belső sarokasztalnál az ablaknál, a városi urak törzsasztala.

Nyár eleje, óriási bőség, kemény napsütés. Délelőtt tíz óra.

BORBÍRÓ *kövér kun úr, csizmás, magyar nadrág, fakó kabát. Izzad. Hopp! Elkap egy legyet, s azt a vaskos markából kiszedi, és a lábánál fekvő kutyának dobja. A kutya elkapja a legyet.*

ÁBEL *nyugalmazott ezredes, akin meglátszik, hogy katona. Vászoruhában, civilben is az. Ne mozogják kend annyit. Kiizzad.*

BORBÍRÓ. *Igazad van, ezredes uram. Ebbe a kuttya melegbe tejjesen elígsíges seritallal foglalkozni. Poharát az asztalhoz koccintja, s iszik.*

CSULI *jön. Kemény, fekete kun: kalapja a feje búbjára tolva. Deres kun kurta bajusza van, felpederve. Hát Tisza Pista győzött. Előveszi vastag szivartárcáját, és mintha ő győzött volna, nagy meglepéssel vesz ki egy vastag britannikát.*

BORBÍRÓ. *Hun győzött?*

CSULI *csak az ezredesnek beszél, Borbírónak csak éppen oda-oda vet egy szót. Ször Jóska mondja, a mai újságba van. Ropogtatja a szivart.*

ÁBEL. *Osztán Ször Jóska olvasta az újságot?*

CSULI. *Az újság Gulyás Palié, a járásbíróé, Juhász sógora Gulyásnak. Ször Jóska tanálkozott Juhással, így értesült. Rágyújt. Szóval Tisza Pista győzött.*

ÁBEL. *Hol?*

CSULI. *Nagyváradon. A lóversenyen.*

PINCÉR *fehér vászonkabát, fekete nadrág, izzadva jön, s hozza a Csuli úr sörös poharát, tele. A pohár szokatlan nagyságú.*

CSULI. *Te, ezredes uram, itt tárgyal Zoltán a csugari parasztokkal. Itt a piacon. Szívogatja a szivart, s nagy füstöt ereszt. Úgy véletlenségből. Nem vónál szíves kiinteni neki, hogy gyűjjék be egy kicsit... Ha én hívom, nem gyün... Nem gyün be... Most nagyon haragszik, mert azt tanáltam mondani a kaszinóban, hogy jobb is vóna, ha Eszter nem írná alá neki a váltót... De azér azt nem irigylem tülle, hogy egy pohár sert beköpjön.*

ÁBEL. *Úgyse írja alá. Nem hiszem. Mire?*

CSULI. *Én nem értem, mán mindenki Tisza Pista akar lenni. Tisza Pista megengedheti magának. Mer ő a Tisza Kálmán fia. Ha még ő se gondolkozik a mintagazdaságon, akkor megette a fene. De hogy Szakhmáry Zoltán itt beleölje az apait, anyait meg a feleségérül valót... Hogy neki nagyobb karalábéja legyen, mint az én kertészemnek... Affene a karalábéját... Tökkáposzta... ilyenek... saláta... paradicska... Akki kitalálta... Kút, bolgárkertészet, földet fordítani, csugariakkal kiraboltatni magát... Híjd be má na.*

ÁBEL *nagy kényelmesen megfordul, s a háta megett levő ablakon kinéz. Zoltán!*

BORBÍRÓ *szintén szólni akar, Csuli lefogja.*

CSULI. Pszt.

ÁBEL. Zoltán!

ZOLTÁN *kint.* Ábel?

ÁBEL. Gyere mán be. *Csönd, visszafordul.* Jön mán.

CSULI. Nem azért, mert sógorok vagytok. Hanem az a két Rhédey lány, azt nagyon egy bordában szőtték... Ne haragudj, kedves apám, de kendből se lett volna prédikációs halott, ha Rhédey Zsuzsi nincs a világon...

ÁBEL *fanyalogva nevet.* Hát kapitális asszony.

CSULI. Az?... barátom, az úgy rendbe tart téged, hogy kadét vagy ma is. *Odahajlik, s hogy meg ne hallják, halkan.* Ilyen asszonynak kell állani a mi fajtánk mellett... Én mondom neked. Csak azért nem félek a Zoltán mintagazdasági törekedéseitől, mert tudva tudom, hogy a háta megett ott áll a vasvillával Rhédey Eszter... Míg az ott áll, addig én nem félek... Addig a mi Zoltánunk lumpolhat, kártyázhat, cigányozhat, akármi veszettfenét csinálhat, addig nincs baj... De mintagazdaságot még a Rhédey Eszter keze alatt se csináljon... Én azt mondom... Ez az én véleményem...

ÁBEL. Mér?

CSULI. Te. Még Tisza Pista se csinál... Én azt mondom, még a politika se olyan veszedelmes a magyarnak, mint a mintagazdaság. *Fogja a nagy poharat, s fenéig kiissza.* Ez az én véleményem.

ZOLTÁN *jön.* Sört.

PINCÉR *elrohan.* Genis.

ZOLTÁN *sorra kezet fog, szó nélkül.*

BORBÍRÓ. De meg van dülve az a te búzád, Zoltán.

ZOLTÁN. Az enyim?

BORBÍRÓ. No, mindegy, no... mer nagyon kövér...

ZOLTÁN *rossz kedvvel.* Nem lesz annak semmi baja.

CSULI. Á... semmi... bolond beszéd... kövér asszony lefekszik... kinek kell a kövér nő?... No, de azt szeretem, hogy mán eccer itt látlak...

ZOLTÁN. Hát igaz. Van vagy két esztendeje, hogy nem voltam idebe. *Leül, háttal a közönségnek. De úgy ül, hogy a széket hátraveti, s az egész asztalt elfoglalja.*

PINCÉR *jön, hozza a habos sört.* Parancs, nagyságos uram.

CSULI. Tavaly farsangban voltál utoljára, mi?

PINCÉR *mintha hozzá szólott volna.* Genis, nagyságos uram.

BORBÍRÓ. Azír szípnak szíp... a búzád... ritka szíp... *De lesi a szemével, hogy meg ne sértse a világért se.*

ZOLTÁN. Csak látszik ritkának. Sorvető. A sorvető gép nem szórja a magot, mint a te béresed marka... Néztam az árpádat. Nem tud dőlni. Barátom, csináltam egy darab kapált búzát... Az a ritka. Harminc centiméter a sor- és tőtávolság. De, barátom, máris húsz-harminc szárat ereszt... Egy szem búzából, ha harminc kalász lesz, meg leszek elégedve.

BORBÍRÓ. Harminc kalász?

CSULI. Az. Azér japán. Más búza.

ZOLTÁN. Nem más búza. A mi búzánk, csak a művelés miatt harminc kalászt ereszt.

BORBÍRÓ. Azt megnízem.

CSULI. Tavaly én is megnéztem. Szőr Jóska, az olyan fifikus ember, csinált egy ágyást. Egy méter széles, húsz méter hosszú. Annyi vót az egész. Száznolcvan szemet vetett el. Száznolcvan szem. Három sor egy méteren és így egy négyszögméteren kilenc szem. Húsz méter. Száznolcvan szem.

BORBÍRÓ. És mit termett?

CSULI. Én jövődöltem rajta legalább egy véka búzát. Tudod, mennyi termett?

ÁBEL. No, mennyi? *A sógora érdekében szólal meg.*

CSULI. Annyi se, amennyit elvetettek.

BORBÍRÓ. Mér?

CSULI. Azér komám, mert olyan erős vót a szára, hogy a veréb rászállott, nem tört le alatta, osztán mind az utolsó szemig kiszemelgette... *Csend.* Japánba nincs veréb... *Iszik.* Nálunk van...

ZOLTÁN. Ahol egy kalappal van. De én három holdat csináltam és jövőre harmincat fogok.

CSULI. Aztán meg háromszázat, két esztendő múlva három ezeret... hát annyi veréb már nincs. Azt lehet... *Csend.* A fene egye meg ezt a légymadarat. Ez röptibe is tud csókolózni.

ZOLTÁN. Így kék azt az emberi állatnak is cselekedni: egy repülő csók s egyik erre, másik arra...

ÁBEL. No, Zoltán.

CSULI. Az a baj, hogy az ember olyan, hogy utána repül...

ZOLTÁN. Hát igen... Az embernél a csók csak arra való, hogy beédesgesse a...

CSULI. ...a mintagazdaságba... a családi kertbe... De jó is, hogy ezt cselekszi, mert legalább látjuk, hogy nyólnak a szép kis emberpalánták... Csak hát itt is megvan a hiba... Addig jó, míg a gyerek apró: de ahogy megnő, mint az ényéim is, mán akkor az idesatyja se ismer rá, mi lett belőlük...

ZOLTÁN. Mert a szülő nem tartja jól a gyeplőt. A gyereket nevelni kell.

CSULI. A gyereket nem a szüleje neveli, hanem a világ.

ZOLTÁN. Mert ahhoz sem értünk. Ki nevelt engem? Az édesapám még pofon se vágott - no, kétszer, háromszor összesen: de édesanyám akkor is megvédett... A gyerekeket is úgy kell nevelni, mint a karalábét...

CSULI. A karalábét?...

ZOLTÁN. De a mai szülő odadobja a gyereket a világnak: nesze, fald fel... A világ meg nem taszítja előre a gyereket, hanem letaszítja a sárba...

ÁBEL. Hát igen. A világnak a kell. Belevalók.

CSULI. Mint a kolbászba a tötelék.

ZOLTÁN. Mai magyar gazda meg nem él többet úgy, ahogy az öregeink éltek.

CSULI. Hallgass csak ide, gyerekem. Azt mondja az én idesapám... mikor elhajtott négy ökröt az őszi vásárra, hogy kevés vót a télirevaló takarmány...

ZOLTÁN. Azt is kottából kell termelni. A takarmányt.

CSULI. Várd meg mán, ippen hogy a kottáról van szó... Szóval, mikor hazajött a vásárról, kérdi istenben boldogult drága kedves anyám: lelkem, hun az ökrök ára?... Azt mondja szegény édesapám: a bion elmászott, lelkem... De nem baj, angyalom, vettem rajta valamit, aminek én is örülök, mert nem kell neki takarmány, meg maga is örül, mer igen kedvére való lesz: egy nótát, édes tubicám... hallgassa csak... dalolni kezdte *dúdolja*:

Nincsen nékem egyebem,
Csak egy kurta bekecsem,
Magának sincs egyebe,
Három szoknya meg egy alsó pendelye,
Pendelye de pendelye,
A kedvemért még aztat is tegye le.

A te atyád, Zoltán: az volt az igazi úr. Úr volt. Egy gyerekéből se lett olyan, mint az vót.

ZOLTÁN. Hétszáz holdja volt.

ÁBEL. Szakhmáry Gerzson volt.

ZOLTÁN. De nekem már csak háromszáz maradt.

BORBÍRÓ. Még az is.

ZOLTÁN. A gyerekeim ha valaha megosztoznak, már csak száz-száz marad egynek-egynek... Azért akarom én megcsinálni, hogy az a száz hold, ami egyre-egyre marad, érjen fel az apám hétszázával.

CSULI. Ezt nem akarja megérteni Rhédey Eszter.

ZOLTÁN. No, még egy sört.

PINCÉR *aki csak erre fülelt, futva megy.*

BORBÍRÓ *kinéz az ablakon.* Mennek a vadlibák. *Kint elborul a kép.*

CSULI. Kend most ne ugassék... Borbély Laji, meg Rácz Kaja... Hm... Mikor Kaja a hét társával bevette magát a Berettyó nádasába s ott mulatott, mint a szegínylegények... Nem lehetett kijönni, senki se tudta az utat, csak ő, - meg vót egy sánta kasznárja, a Cirmos, - kvietált betyár a Rózsa Sándor bandájából - ők ketten. Muszáj vót innya. Ahogy feljózandott valaki, rögtön bort bele. Két hónapig ott döglöttek a mocsárba. Ott állt a friss hordó minden reggel, csapra ütve. Azt másnap reggelig ki kellett innya. Meg a friss pecsenye, kenyír... A végén a vármegye kurrentáltatta őket. Micsoda? elfogták a csendbiztost, azt is leitatták, az is odaveszett, mint a Noé hollója, lettek vele nyócan... A végén katonasággal verték fel a nádist, nohát akkor osztán még Borbély Laji se győzte, mert hogy egy század

katonaságot etessen... még inni csak, csak, de a nímét zabálni is akart... Hát mikor Rác Kaja úgy hajnali tíz órakor megy haza a bandával osztán szembetalálkozik egy szíp üveges hintóval... Ki ül ebbe? Csanádi koma... Akkor mink is beülünk... Beültek a hótthoz, bandástúl, úgy húzták a fülibe neki, hogy: *Dal*.

BORBÍRÓ. Szegín halott ember. *Legyint, minden szó után.*

CSULI. Ha még egyszer vakkan kend, hóttá teszem kendet, de beülök kend mellé és a fülibe húzatom... Meséjtek még ilyeneket? Reggelig elüldögélhetünk, van mit... Ajjaj, sose jön vissza többé az a szíp idő... Még a magja is kiveszett ennek a régi jaó virtuosos fajtának...

BORBÍRÓ. Rajtad a felelősség. Te még ezekből maradtál.

CSULI. Ajjaj, én csak kisbojtárja vótam ennek, Zoltán. E vót a mintagazdaság!

ZOLTÁN. Nagyvérű, nagyerejű nép volt, az igaz... Egy későbbi világ vadnak fogja tartani ezeket a virtuosokat... de erő volt... Isten ellen való vétek, hogy ez a szilaj temperamentum kivesszen... Bele kell oltani más fajták véride...

CSULI. Nono.

ZOLTÁN. De a mi mágnásaink, ahelyett hogy ezt a vért akarták volna nemesíteni, mindig idegenből szerettek házasodni...

A GRÓF *megjelenik. Sportruhában. Őszes, életvidám úr. Leül balról egy asztalhoz. S várja a pincért.*

CSULI *az új vendéget nézi. Jól megnézi, minden kímélet nélkül. Szórakozottan.*

ZOLTÁN. Én nem akarom felporlasztani az egész országot, mert ha aztán kell, hogy lehet újra összetömöríteni egy tagba, mert gazdálkodni csak úgy racionális, ha szövetkezetbe vannak tömörülve a gazdák... Én még legjobbnak a tírják-rendszert tartom. Ott egy tízezer holdas birtokot a Károlyi-határban úgy kezelnek, hogy a munkások annyi földet kapnak, amennyit saját családi erejükkel meg tudnak művelni. Most az egész felett áll egy szakképzett intéző, aki minden szombat este gyűlést tart velük és megszavazzák, mi legyen az üzemterv, mi legyen a jövő heti munka. Így van verseny, van belenyugvás és a nagybirtok minden előnyét élvezik a kisbirtok minden előnyével összepárosítva... De ez halál, amit most csinálunk, szétparcellázni mindent s odadobni a nincstelenségnek.

A GRÓF. Pincér! Kérek egy pohár sört.

PINCÉR. Pohár sört.

A GRÓF. Várjon! és egy fél deci császárkörtét. Enni lehet?

PINCÉR. Lehet kérem. Rántottát.

A GRÓF. Hát akkor rántottát.

PINCÉR. Hány tojásból?

A GRÓF. Hús...

PINCÉR. Hús tojás? *Nagyon meg van döbbenve.*

A GRÓF. Hús.

CSULI. A jó vér lehet. *Tovább nézi az idegent.*

ZOLTÁN. Így kell összeszoktatni az embereket...

CSULI. Te, magyarok azok ott, vagy tírjakok?

ZOLTÁN. Hol?

CSULI. Azon a tízezer holdon.

ZOLTÁN. Mér?

CSULI. Mert ha magyarok vónának, nagyon csodálnám. Hiszen mink megesszük egymást, te...
Hát iszen mink még egy feleséggel se férünk össze, te.

ZOLTÁN. Az igaz... nálunk ritkán értik meg egymást a házasfelek... Mért?... Még a krumpli is elfajzik, ha ugyanabba a földbe vetik évről évre... lehetetlen, hogy az úri osztály is tönkre ne menjen ebbe a szakadatlan összeházasodásba.

CSULI. De jó teóriáid vannak, meg az isten. Szóval a bárónét összeházásítanád a gulyással.

ZOLTÁN. Ha szeretik egymást...

CSULI. Nem szerethetik egymást.

ZOLTÁN. Akkor nem is. De ha megszeretik egymást, nem látom be, mért ne lehessenek egymásé. Akkor talán a házasság is boldogabb lenne: az egyenlőségnek is megvannak a bajai. Mi nem tudunk békében élni a Rhédey Eszterekkel és Rhédey Zsuzsikkal, ugye, Ábel bátyám. Túlságosan is egyenrangúak vagyunk, tehát az asszony nem feleség, hanem pörlekedő társ. Ha véletlenül más véleménye van a dolgokról, akkor nem enged. Nem tehetem azt, hogy reggeltől estig folyton azzal foglalkozzam, hogy felvilágosítsam a feleségemet arról, hogy amit én akarok, az okos, helyes és hasznos és nem is lehet másképpen. Őneki is megvan a véleménye mindenről, s ha én elkezdem a magam leckéjét, ő is kezdi a magáét. Így az egész élet avval telik el, hogy munkakedvemnek nagyobb részét a feleségem meggyőzésére fordítom.

CSULI. Nem írja alá?

ZOLTÁN *hallgat*. Még nincs eldöntve. Mindent tudsz?

PINCÉR *hozza a kuglóf formájú tál rántottát az idegennek*.

CSULI. Mindent nem tudok, aki mindent tud, hamar megvénül. Azt nem tudom, hol lehet pénzt szerezni... Az én feleségem szívesen aláírná a világ minden váltóját, csak hát, ha én is aláírom, az a váltó elveszti az értékét.

ZOLTÁN. Ha az én aláírásomra adnak, akkor a feleségem abba belenyugodhatik. Ha a kapitális bízik bennem: én is bízom magamban.

CSULI. Ma van a nagy nap? Mondta Kornél, hogy a Takaréokban ma igazgatósági ülés van.

ZOLTÁN. Lefkovics két órákor hozza a váltókat.

ÁBEL. Eszter nem Zsuzsi. Eszterkét lehet kapacitálni.

ZOLTÁN. Két éve nem volt kint a tanyán.

ÁBEL. A te hibád. Mért nem viszed ki... Mutasd meg neki. Biztosan van mit megmutatni.

CSULI. A búza szép... *Közben folyton nézi az idegent, aki szertartásosan készül az evéshez. A sörbe beletölti a féldeci császárkörtét, akkor megrázogatja, hogy elvegyüljön benne. A kuglóf nagyságú rántotta-tömeget nézi, s nekikészül, hogy késsel-villával belefogjon. Csuli feláll, kényelmesen odasétál. Most jön a megismerkedés! Ahogy odaér, kinyújtja a kezét és belemarkol a rántottába. Általános konsternáció. Megeszi, amit a tenyerébe vett.*

A GRÓF *szintén nagyot néz. Akkor leteszi a kést és a villát, s ő is kézzel nyúl a tálba, s két kézzel vesz a szájába egy csomó rántottát.*

CSULI *nagyot néz, akkor keztenyújt.* Csörgő Csuli vagyok, az apád istenit.

A GRÓF *elegánsan feláll, és meghajlik. Érthetetlen nevet mormog.*

CSULI. Hát isten éltesse kendet, látom egész elfogadható ember. Ha osztán megette, gyűjjük át.

A GRÓF. Tartom szerencsémnek.

CSULI *visszasétál az asztalukhoz, ahol Zoltán megdermedve nézte végig a jelenetet.*

BORBÍRÓ *összehajolnak sorra, és suttogva.* Ez valami gróf. Figyeltem, barátom, ez gróf.

ÁBEL. Legalábbis.

ZOLTÁN. Már akár vigéc, akár gróf, de te paraszt vagy, öreg.

CSULI. Legalább megláttam, hogy úrral van dógom. Úgy eszik e kézzel, mint Mátyás király.

BORBÍRÓ. Hasonlít e valamék miniszterhez.

CSULI. Megvan... Gróf Goluchowszky Agenor.

ZOLTÁN *nevet.* Az az egy nem, annak pofaszakállja van.

CSULI. Inkognitóba?!... Hát mit is akarok mondani, ha ki akarsz menni a tanyára, akkor oda pajtás kell, pajtás... Nem nő kell oda, hanem ivó cimbora... E barátom, e tud inni. Azt lefogadom.

BORBÍRÓ. De hátha mégis úr.

CSULI. Vagy vigéc, vagy úr. Ha úr, érti a tréfát, ha vigéc, tűri... Te, Zoltán, csináljunk egy koncertos bált odaki nálam. Mind beköttetem a teheneket, meg a lovakat, hallgató publikumnak. Bornyúkat, disznókat mind.

BORBÍRÓ. Disznót ne.

CSULI. Mír ne.

BORBÍRÓ. Bűdös.

CSULI. Itthon maradhatol, tesvír.

BORBÍRÓ. Inkább a nimfákat, Csuli.

CSULI. Miféle nimfákat?

BORBÍRÓ. A rípakapáló nyimfákat, táncolni, de nincs ongora.

CSULI. Van üstfeneke, meg az isten... Ott a cigány... Mind kiharancsolom őket a vályogvetőből... *Koccint a Zoltán poharán.* Szerbusz, Zoltán, jössz Nyomorlakra?

ZOLTÁN *felriad.* Hova?

CSULI. Nálam már csak a nyomor lak.

ZOLTÁN. Lehet. Lehet, hogy máma veletek leszek.

CSULI. Zoltán, Zoltánom! Komolyan?... Visszagyütt a tékozló fiú?... Hűj, de akkor olyan murit csinálunk, de olyan úri murit, hogy húsz esztendő múlva is arrúl csaholnak a vínasszonyok.

ZOLTÁN *kikiált az ablakon.* Pista!

BOLHA PISTA *kint, távol kiált.* Tessen parancsolni, tekintetes úr!

CSULI. Hadd az egíszet, Zoltán. Gyere vissza hozzánk. Ez a fene modernizmus egészen kibillentett a sodrodbúl. Mintha kihaltál vóna közülünk, mán éppen országos gyászt akartam gyűttetni a síremlíkire... kedves egy jaó vírem, engedd meg, hogy lehúzzunk a jaó magyar sárba. Jaó itt heverni köztünk a... ugyi Ábel.

ÁBEL *nevet.* Kapacitáljátok Rhédey Zsuzsit.

BOLHA PISTA *kocsiska, jön.*

ZOLTÁN. Pista, ereggy haza. Fogj be a kis bricskába. Rögtön megyek. A nagyságos asszonyt kivisszük a tanyára.

PISTA. Egenis, tekintetes uram. *El.*

CSULI. Hát te a kocsissal izened meg neki, hogy kiviszed.

ZOLTÁN *nyög.*

BORBÍRÓ. Sokszor én is úgy teszek. Jobban hallgat az asszony a cselédre, mint a gazdára. Annak nem mer felelni.

CSULI. Kend is megszólalt? *Koccint vele.*

A GRÓF *feláll, rendbeszedi magát, s idejön az asztalhoz.*

CSULI *feltápászkodik.* Mink mán ismerjük egymást, kedves komám. Bemutatom a gróf urat a társaságnak. Szakhmáry Zoltán.

BORBÍRÓ. Hun jár erre, gróf úr?

A GRÓF *nagyot néz.*

CSULI. Csak azért kérdi a koma, mert mink itt magunk közt megszavaztuk, hogy kend egy gróf. Most mán kendrül eztet a grófságot ebbe a városba a jégeső se veri le. Másfelé lehet akár vezérigazgató, akár vigéc: de itt minékünk kelmed a gróf Goluchowszky Agenor ökcancelláciája.

A GRÓF. Hát urak, bevallom...

CSULI. Ne valljon be semmit, inkognitóba jár, csak aggya ide a kis kezit, hogy nem rontja el a mi nagy kedvünket. Akkor inkább aláírjuk magának egyenként a Jókai összes műveit. Rendben vagyunk?

A GRÓF. Én is voltam úr.

CSULI. Nohát akkor egy cvikipuszt, oszt kész.

A GRÓF *megcsókolják egymást.*

ZOLTÁN *feláll.* Csulikám, gyere be feketére. Akkorára eldől minden...

CSULI. De ha a tanyára mégy.

ZOLTÁN. Kettőre itthon kell lennem.

CSULI. Ahá. Hát Zoltánkám... azér nincs harag... én béreltem fel ezt a Borbírót, hogy a búzádat böcsmölje meg egy kicsit... De jaó búza az. Ha megdült is egy kicsit... s nem ritka... ritkaszip...

ZOLTÁN *a lovaglópálcájával szalutál, s el.*

Csend.

CSULI. Hát gróf úr, én csak annyit mondok, hogy máma a kutyák is feketekávét isznak... Mer máma a fekete főd visszakapta a tiszta búzát!...

Összenéz Borbíróval és Ábellel.

Hej, ílet, ílet, betyár ílet

Ez ám a gyöngy ílet,

Ha megunom magamat,

Magam is így ílek...

Hej, ílet, ílet, betyár ílet...

Függöny

MÁSODIK KÉP

Pusztai táj. Távolban a Berettyó füzes partja nyílegyenesen halad. Jó messzire répakapáló lányok dala hallatszik.

Bolha Pista, a kocsis, ül a bakon, és újságot olvas.

ROZIKA *jön a tanyából egy korsó vízzel. Mezítlábas, feketepapucsos szegény lányka. Eleven, csacska. Beleköt a kocsisba. Maga mit olvas?*

PISTA. Újságot.

ROZIKA. Minek?

PISTA *nevet, lenéz rá, majdnem a nyakába ugrik.* Minek? A nyavolya tudja, csak olvasok. Te nem szoktál olvasni?

ROZIKA. Mit?

PISTA. Újságot, könyvet, betűt.

ROZIKA. Ojanféle híreket, hogy ongora van eladó? meg írjon nekem szerelmes levelet. *Dúdolja.* Beleírtam szívemet, lelkemet...

PISTA. Mennyi iskolát jártál?

ROZIKA *nevet.* Jószerivel semmit. Egy esztendeig.

PISTA. Hogyhogy?

ROZIKA. Mer tudja, akkor esztendőn beteg lettem, másik esztendőn meg szégyeltemettem elsőbe járni, hát nem mentem többet iskolába. De én a télen felolvastam egy könyvet. Regényt. Tudja maga, ki vót az a Nipelóne?

PISTA *nevet.* Nem.

ROZIKA. Lássa, milyen nagy számár. A felesége vót neki a Mária Lujza, meg ennek a szere-tője No i pergő. A kicsi fia meg vót a recehádi herceg.

TÁVOL VÉNKISASSZONY KIÁLT. Rozika!

ROZIKA *felkapja a korsót, hogy elsiet.*

PISTA. Megájj csak!

ROZIKA *megáll.* Megálltam.

PISTA *elfulladva.* Valamit akarok mondani.

ROZIKA. Valami jót?

PISTA *egészen lelóg a kocsiról, úgy akarja elfogni.* Ki jánya vagy?

ROZIKA. Minek azt magának tudni?

PISTA. Nem a részeges Szabó Pálé? A szentkirályi pusztán?

ROZIKA. Ha tuggya, minek kérdezi?

PISTA. Nevedet nem tudom.

ROZIKA. Nem is kell tudni.

PISTA. De kell, bűdös. Mióta jársz ide kapálni? Még nem láttalak ezek közt.

KINT A HANG. Rozika! Rozi hé!

ROZIKA *elszalad.*

PISTA. Azután gyere vissza!

ROZIKA. Vissza? *Visszanéz, s elfut a korszóval.*

PISTA *megtörli a homlokát, s csak a lány után les.*

Zoltán és Eszter jönnek.

ZOLTÁN *hallgatva jönnek, elgondolkozva. Zoltán kezében vessző van, azzal csapkodja a csizmája szárát. Eszter napernyővel.* Hogy tetszenek magának ezek a jorksiri malacok?

ESZTER *vállat von.* Hallom, egy tehénnek a tejét ők eszik meg.

ZOLTÁN. Hát... segíteni kell a mamán... Nem könnyű ám tizenkét gyereket táplálni... De remélem, nem sajnálja tőlük azt a kis tejet?

ESZTER. Felőlem.

ZOLTÁN. Ez annak az eredeti angol kocának az ivadéka. Bizony kényes volt. Neki itt télen hideg volt, nyáron meg meleg volt. *Kurta angol pipára gyűjt.* Télen bizony fűteni kellett neki az ólat, nyáron meg zuhanyozni kellett, hogy hűsöljön.

ESZTER. Biztosan megérte.

ZOLTÁN *idegesen.* Biztosan.

ESZTER. Éppen nekünk való.

ZOLTÁN. Éppen nekünk valót csináltam belőle... Adtam neki egy mangalica kant és már a második generáció nem volt olyan kényes... A harmadik? Az meg már kint hált a múlt télen a hóba, ezek már észre se veszik a nyarat... ellenben a jótulajdonságaik megmaradtak. Megmaradt a színe, a formája, a húsa, a szaporodási képessége... A maga kedves mangalicái évente kétszer fialnak, legfeljebb négyet, ötöt: ezek évente háromszor és mindig tízet, tizenkettőt...

ESZTER. Azért nem kell úgy kiabálni.

ZOLTÁN *hallgat, piszkálja a pipáját.* Pusztán vagyunk. Itt senki se hallja. Csak a pacsirta madár... No... Eszter... Mit is akarok... Csak belátja a jorksiri előnyeit...

ESZTER. Hogyne. Két év alatt a maga adóssága megháromszorozódott.

ZOLTÁN. Nahát... Nagyon köszönöm magának, hogy kijött és megnézte... Mindent megnézett...

ESZTER. Ne tüzeljen, Zoltán. Annyi dudva van itt, hogy nem látok tőle semmit.

ZOLTÁN. Tizenhat lány van a répában... Mindent egyszerre nem lehet... Majd sorra mennek... Jó földben nő a dudva is...

ESZTER. Éppen azért...

ZOLTÁN. Még az ősszel elültetek tízezer darab szőlővesszőt. Ripáriát. Sima vesszőt. Azt magam oltatom be. A legjobb fajtákkal.

ESZTER. Ki fogja oltani? Mákos?

ZOLTÁN. Mákos.

ESZTER. Mert amit nekem oltott, tizenkét rózsát... három se fogant meg...

ZOLTÁN *a guta majd megüti*. A szőlője megfogán... Ott nem marad ki tíz százalék... Mit tíz, egy százalék... Három év múlva már olyan bor terem itt...

ESZTER. Homoki vinkó.

ZOLTÁN. Maga jobban tudja. Gratulálok. Kecskeméten már olyan borokat termelnek a homokon, a Szikrába, mint a tokaji a Hegyalján.

ESZTER. Három év múlva.

ZOLTÁN. Hat év múlva... tíz év múlva... negyven év múlva...

ESZTER. Azért nem kell így rám...

ZOLTÁN. Nem is. Bocsánat. Rhédey Eszterre nem szabad ráordítani!... A jeruzsálemi címer megfordulna a falon...

ESZTER. Nézze, Zoltán, én igazán nem tehetek róla, ha II. Endre adta az őseimnek a címert...

ZOLTÁN. Isten mentsen... *Fütyörész*. De a tök már szép...

ESZTER. Két éve azt ígérte, karácsonyra olyan dinnyéje lesz, hogy Szenes meg Szuly fognak érte verekedni.

ZOLTÁN *fütyörész*. Csalódtam a fajban...

ESZTER. Előfordul.

ZOLTÁN. De arra esküszöm, hogy ha a vastraverzes üvegházat megcsináltatom, jövő őszre már ötvenezer olyan krizantémot küldök a pesti piacra... Mért ne? Vasúti összeköttetésünk remek, s a jövő a nemes dolgokkal foglalkozni...

ESZTER *lehangoltan kapargatja a napernyője hegyével a földet*.

ZOLTÁN. Lelkesedjen már egy kicsit, na... Azok a vénasszonyok... De elvették a kedvét...

ESZTER. Nemcsak a vénasszonyok, Zoltán. Ábel bácsi se helyesli...

ZOLTÁN. Ábel bácsi?

ESZTER. Csak ne bántsa Ábel bácsit...

ZOLTÁN. Mondott egy jó adomát egy öreg kegyelmesről, aki azt mondta a fiának: fiam, egy gróf nőekkel foglalkozzék, ne virágtermeléssel... és inkább politikával, mint gazdálkodással...

ESZTER. Nagyon sok a teher a birtokon...

ZOLTÁN. Azért kell dolgozni. Azért kell folyton új meg új dologba fogni... Semmittevással nem koptatjuk le az adósságot; se eszemiszommal...

ESZTER. Lehet, hogy ez mind szép...

ZOLTÁN. Ne törje össze bennem az ambíciót.

ESZTER. De én nem bírom idegekkel...

ZOLTÁN. De mi az isten haragját kell magának idegeskedni... Nem vagyok én itt?... Hajnaltól késő estig dolgozom... csak úgy ropog körülöttem az élet... csak meg ne állítsanak... Pénz lesz.

ESZTER. Váltóra.

ZOLTÁN. Persze, hogy váltóra... De nem a váltóért adják. Bennem bíznak... Látják, mit csinállok...

ESZTER. Látják. Én is látom... Nézze, Zoltán, hagyjon ki engem ebből a játékból... Én nem zavarom magát, maga ne zavarjon engem...

ZOLTÁN. Szóval nem akarja aláírni?

ESZTER. Magának csak ez a fontos.

ZOLTÁN. Nekem a munkám a fontos... Nekem az a fontos, hogy akik velem vannak, bízzanak bennem... Nekem az kell, hogy ez a ragyogó nap is örüljön... Megértette?

ESZTER. Szerencse, hogy a pusztán vagyunk. Megértettem.

ZOLTÁN *kettétöri a botot a térdén*. Na... Ha megértette...

ESZTER. Bolond.

ZOLTÁN *a törött bottal fenyeget az égre*. Azt a...

ESZTER. Ugyan, ne idegeskedjék, kérem. Harmadéve azt mondta, hogy karácsonyra öt vagon dinnyéje lesz. Karácsonyra. Téli dinnye. Verekedni fognak érte. Hát nem verekedtek...

ZOLTÁN. Nem.

ESZTER. Egy darabot sem adott el belőle.

ZOLTÁN. Egy darabot sem.

ESZTER. Ellenben az a váltó, amit arra aláírt, ma is kerek egész.

ZOLTÁN. Úgy van.

ESZTER. Na.

ZOLTÁN. Na.

ESZTER. És most lesz ötvenezer vagon krizantémja.

ZOLTÁN. Százezer vagon. Egymillió vagon... Én ugyan csak harmincezer darabot akartam: de ha magának ötvenezer vagon kell, lesz ötvenezer vagon...

ESZTER. Zoltán drágám... *Megsimítja, félre a homlokából a haját*. Nem nekünk való ez... Nem magának való... Nem magyar embernek, nem úrnak való ez... Nem tehetünk róla, lehet, hogy a gyerekeink... Mit tudom én... Drágaságom, hagyjunk valamit a gyerekekre is az őсібől...

ZOLTÁN. Amit II. Endre adományozott...

ESZTER *torkát fojtja a sírás*. Igen, abból, amit II. Endre adományozott az ősöknek...

ZOLTÁN. Csak akkor a kun határok mind az ősöké voltak, ma meg már csak száz hold marad egyre-egyre...

ESZTER. Az legalább hadd maradjon meg. Emlékül...

ZOLTÁN. Akár a fiának, akár magának...

ESZTER. Zoltán, tudja mit mondott Ábel bácsi?

ZOLTÁN. Ábel bácsi?

ESZTER. Azt mondta: „nem volna jó két hétig beteg lenni”?

ZOLTÁN *fúj, járkál.* Ábellel ma délelőtt voltam együtt. Egy szót se szólt... csak annyit: „Jó vóna, ha vóna az embernek valakije, aki megérti.” Hát ez nagyon jó volna... Pista!

ESZTER *körülnéz a pusztán.* Szakértőket kellett volna megkérdezni...

ZOLTÁN. Ezt ki dudálta a fülébe... Van szakértő. Pletykaszakértő. Az van elég.

PISTA *beállít.* Tessen parancsolni.

ZOLTÁN. Be lehet fogni. A nagyságos asszony hazamegy.

PISTA. Genis. *El.*

ZOLTÁN *elfordul.*

ESZTER. Magának felesége, három gyereke van.

ZOLTÁN. Majd megyek én is. Két órára otthon kell lennem. Hozza az ügyvéd a váltót. Utána ebédelünk.

ESZTER. Igen.

ZOLTÁN. Mit igen. Alá fogja írni. Igen.

ESZTER. Azt hiszi, hogy az nekem számít?... Hogy nekem fáj, hogy maga egyszerűen elajándékozta a vagyonát?... Értse meg, hogy nekem semmi se számít, csak maga... Én nem ezt a földet sajnálom! én magát sajnálom! Nem lehet ráismerni. Le van soványodva, csupa izom az arca. Ideges. Beszámíthatatlan... Tönkrement... Ne repedjen meg a szívem érte?... Ilyen ostobaságok miatt...

ZOLTÁN *rekedten.* No, menjen szépen haza. Én is mindjárt megyek... Csak még nekem rendelkezni kell... Dolgom van... *Elakad a hangja.*

ROZIKA *hátrul keresztülmegy.* Nagyon diszkrét, nagyon egyszerű és kedves. Nem szól, csak a szoknyája ringása beszél. Nem is néz ide. Megy a két korsóval.

ESZTER *nem néz vissza, csak mikor a lány már éppen kiment a színről.* Akkor utánanéz, de nem gondol semmit. Ha jó volna, mindenki azt tenné. De senki se csinálja utána...

ZOLTÁN. Nézze, kedves, itt mindenki bort iszik és mulat és duhajkodik: ha az a jó, amit mindenki tesz: akkor ez a jó... Ezt csináljam?... *A tenyerébe csap.* Szaladjak szoknya után?

ESZTER *nagyon megütődik.*

ZOLTÁN. Ha mindenki ezt teszi, én is azt csináljam?... Akkor találkozom a maga ízlésével?...

ESZTER. Zoltán... Ne bántson...

ZOLTÁN *fütyöréski azt a nótát, amit a kapáslányok a távolban dalolnak.*

ESZTER. Jöjjön haza, kedvesem.

ZOLTÁN. Már mondtam, hogy ebédre otthon leszek...

ESZTER. Jöjjön velem, szívem.

ZOLTÁN. Pista! Indulás!

ESZTER *megsértődik, elszántan felül a kocsiba.*

ZOLTÁN. És... mikor jön ki újra?

ESZTER *visszanéz.* Én? Ide?... Én ide... soha.

ZOLTÁN. Jobb is.

ESZTER. Ugye jobb.

A kocs elindul. Eszter eltűnik.

ZOLTÁN *előveszi kis angol pipáját, amit közben zsebre vágott, s rágyújt.* András!

MÁKOS *jön.*

ZOLTÁN. Mit ólálkodnak itt ezek a csugariak?

MÁKOS. Tekintetes úr, a pénzért gyűttek a gazemberek. De még úgy fel vannak készülve, hogy tarisznyát is hoztak magukkal. Azt mondják, hogy addig el nem mennek, míg meg nem kapják a pénzüket. Egy heti elemőzsiát hoztak.

ZOLTÁN. Mennyivel tartozunk nekik?

MÁKOS. Hát kéremalássan, kerestek itt tavasz nyíltá óta ezerhét-száznegyven forintot. Még hátralékba van nyolcvannyolc pengő hatvannégy fillér.

ZOLTÁN. Ha jár, jár. Délbe lesz pénzem. Inkább... küldje csak be őket...

MÁKOS. Igenis. *El.*

ROZIKA *újra keresztülmegy a színen.*

ZOLTÁN *nem figyel rá, csak mikor már elment. Utána szól.* Megállj csak.

ROZIKA *megáll.* Később. Megálltam.

ZOLTÁN. Gyere csak ide.

ROZIKA *közelebb megy. Vár, akkor.* Idejöttem.

ZOLTÁN. Mit futrikálsz te folyton ide-oda?

ROZIKA. Én?

ZOLTÁN. Te.

ROZIKA. Hogy mit futrikálok?

ZOLTÁN. No.

ROZIKA. Szeretné tudni?

ZOLTÁN. Szeretné a fene. *Felnevet.* A bitang mindenit, itt lopják nekem a drága időt, s még nyelvel. Ha adós maradok neked tíz krajcárral, akkor persze nem futrikálsz, hanem képes volnál itt ülni étlen-szomjan esztendeig, míg meg nem kapod... Lóf... Menj a korsóddal s vidd azt a vizet. *Meglátja, hogy jönnek a csugariak.*

ROZIKA. Vigyem?

ZOLTÁN. De vidd már.

ROZIKA. Mán viszem. *El.*

Csugariak jönnek. Félelmes szegényemberek, tarisznyával, bottal. Mákos is velük jön.

ELSŐ CSUGARI *köszönnek, s a kalapjukat kézben hagyják.* Jónapot kívánok, tekintetes uram.

ZOLTÁN. No, mi kell?

ELSŐ CSUGARI. Azír a kis pízír.

ZOLTÁN. Hány ezret kaptak már? Mennyi jár még?

MÁSODIK CSUGARI. Hát az egész nem jár.

ELSŐ CSUGARI. Be van írva az ispány úrnál.

ZOLTÁN. S mit akarnak?

ELSŐ CSUGARI. Szeretnénk, tekintetes uram. Mer most jönnek ezek a nagy munkaidők, hát akkor nem lesz irkezésünk utánajárni.

MÁSODIK CSUGARI. Hát úgy gondoljuk, hogy most leüljük.

ZOLTÁN. Hogy ülik le?

ELSŐ CSUGARI. Hát csak leülünk itt a kukoricagóré alatt, osztán megvárjuk, míg a tekintetes úrnak tetszik szíves lenni kiadni azt a kis píz.

ZOLTÁN. Jóisten, talán száz forint se jár.

MÁSODIK CSUGARI. Nyolcvanhét forint hetven.

ZOLTÁN. Nem sajnálják a drága időt, három ember egy hetet képes elpocsékolni ezér?

HARMADIK CSUGARI. Mer az asszony nem hágy bikit otthon, tésuram.

ZOLTÁN. Az asszony... persze... az más... Az asszony senkinek se hágy békét... Nahát csak üljenek le és várjanak a hűsön. Megyek be a városba és kihozom maguknak a pénzt. Most kapok a Takarékból.

ELSŐ CSUGARI. Igenis, tekintetes uram.

Csugariak megfordulnak, és elmennek.

ZOLTÁN. Mákos. Adjon nekik egy pohár bort evésük után.

MÁKOS. A fizes fenét, tekintetes uram.

ZOLTÁN *Rozika bejött a színre tele korsóval, amiből csepeg a víz.* Ha mondtam.

MÁKOS. Hát ha mondta a tekintetes úr, a más. *El.*

ZOLTÁN *Rozikához.* De hamar megfordultál. Az elébb, láttam, egy egész óráig ellocsogtál itt evvel a kis korsóval.

ROZIKA. Kis korsó?

ZOLTÁN. Igen.

ROZIKA. Maga ezt kicsilli?

ZOLTÁN. Nagy?

ROZIKA. Se nem kicsi, se nem nagy, ojan korsóforma korsó.

ZOLTÁN. Gyere csak idebb.

ROZIKA *odamegy.* Zoltán *szólni akar, aztán csak hallgat, felhevülten és kíváncsian lesi.* Idegyűttem e.

ZOLTÁN. No, dalolj.

ROZIKA. Danoljak?

ZOLTÁN. Igen.

ROZIKA. A nótáját?

ZOLTÁN. Csak danolj. Amit tudsz.

ROZIKA. Én nem tudok, csak ojat, amit mindenki tud, hogy:

Búza búza búza.
De szép tábla búza
Közepibe kinőtt
Egy szál levendula.

ZOLTÁN *a lány kis melleit megérinti a vesszővel. Hát ebbe a két kis csuporba mit viszel?*

ROZIKA *kényesen elfordul. Dalol.*

Hogy én el fogok lenni,
Ki fogja azt learatni?
Búza búza búza,
De szép tábla búza.

ZOLTÁN *ahogy elfordul, hátulról hevesen megöleli.*

ROZIKA. De mennyík, mer ojat sikótok, hogy ledül ez a ház.

ZOLTÁN. Hogy híjnak?

ROZIKA. Hééééé!

ZOLTÁN. Szereted a cukrot?

ROZIKA. Igen.

ZOLTÁN. Nesze. *Odaadja a zsebéből a cukorkát.*

ROZIKA. Cukrot kapott a kisjány?

ZOLTÁN. Igen.

ROZIKA. Minek?

ZOLTÁN *erősen a szemébe néz. Mit gondolsz?*

ROZIKA. Mert jól viselte magát?

ZOLTÁN. Mert... jól... fogja... viselni magát...

ROZIKA *felveszi a korsóját, és most már egészen kacéran riszálja a mezítlába felett a kis kurta szoknyát, s dalolva elmegy, közben vissza-visszanéz, s eszi a cukrot. Dalol.*

Búza búza búza,
De szép tábla búza...

Függöny

HARMADIK KÉP

Szalon, de a bal sarokban elől íróasztal. Bőrgarnitúra. Jobbról, balról s középen ajtó.

ZOLTÁN *igen kedvetlen. Feláll, előveszi az óráját, nézi s rosszkedvűen, türelmetlenül járkál.*
Nem fog eljönni, meglássa.

ESZTER *folyton utánanéz.* Dehogynem jön.

ZOLTÁN. Gondolja?

ESZTER. Hogy egy ügyvéd elszalasszon egy üzletet.

ZOLTÁN *megáll előtte.* Már megint kezdi? Szóval azt hiszi, hogy én áldozat vagyok. *Megcirógatja.*

ESZTER *elkapja magát az érintés elől.* Én nem értek hozzá. *Elhárítja kézzel a kezét.*

ZOLTÁN. Csak meg akartam vigasztalni.

ESZTER. Engem ne vigasztaljon, mint egy kis cicát.

ZOLTÁN *keményen.* Minden nő egy kis cica... Csak az egyik megjátssza, a másik tagadja...
Na. Jöjjön ide.

ESZTER *végignézi, mintha azt hinné, megbolondult egy kicsit.* Nekem szólt?

ZOLTÁN *ő lép hozzá.* Ismételten kérdem: bízik bennem?

ESZTER. Itt vagyok?

ZOLTÁN. Szeret?

ESZTER *kitérően.* Ha nem szeretne - tudna velem élni?

ZOLTÁN *habozva.* Nem.

ESZTER. Na lássa. Pedig olyan legény én is vagyok, mint maga. *Kitör.* Jaj, ha egy asszony odáig jut, hogy csak érdekből marad az urával... Nem. Én nem bírnék egy férfival szerelem nélkül egy óráig sem egy szobában lenni. Nem!

ZOLTÁN. Szóval szeret.

ESZTER *hallgat.*

ZOLTÁN *lassan újra járkálni kezd.* Engem, tudom, szeret. De a munkámat, a terveimet, a gondjaimat, a gondolataimat...

ESZTER. Azok ellenségeim.

ZOLTÁN. Úgy.

ESZTER. Ne kínozzon. Én nem látok a maga életéből egyebet, csak a veszedelmet... Sajnos, nem vagyok olyan - a magam kárára -, hogy behunyt szemmel tudjak nevetni... pedig magának az kellene, hogy egy kis cica legyen a keze közt, akit simogathat, vagy kirúghat, aki nyávog, vagy énekel... mit tegyek: nem vagyok ilyen könnyű nő...

ZOLTÁN *megdöbbenve hallgatta, most kitérően.* Utálja a... tanyát...

ESZTER. Mondja, Zoltán, mit csináljak én azon a tanyán? Tyúkot ültessek és malacot hizlaljak?

ZOLTÁN. Persze, hogy azt... Három év múlva különben olyan lesz az a tanya, mint a paradicsom. Már készen vannak a tervek... Hiába vittem ki, meg se nézte...

ESZTER. Kiutasított.

ZOLTÁN. Én.

ESZTER. Sajnálom, hogy elromlott. Kint kellett volna maradnom...

ZOLTÁN. Jobb magának idehaza... Nem is kívánom többet, hogy fáradjon és... Majd ha minden készen lesz... Ezer kocsi jóföldet, televényt hordatok föl a kastély körül, amit építeni fogok... Fákat fogok ültetni, virágszőnyeget a lába elé... Mért nem gyönyörködik a gondolatban, hogy mit akar teremteni az ura? Paradicsomkertet a sivatagban.

ESZTER. Hogy ott be legyek zárva és számoljam az adósságait.

ZOLTÁN. Jaj.

ESZTER. Ezt megengedheti magának egy gróf, akinek negyvenezer holdja van, de nem engedheti meg Szakhmáry Zoltán, akinek háromezrése van. És azon annyi adósság, ami negyvenezerre elég... Én jól tudom, hogy nekem parasztasszonnyá kellene lennem és beletemetkezni a tanyába, mint egy farmba, szakácsné lenni, csósz lenni és hajcsár és akkor nem három évi, hanem tíz évi kemény munkával talán el lehetne érni, hogy a gyerekeimnek egy picit könnyebb legyen...

FRÄULEIN *jön*. Gnädiger Herr, bitte schön, der Herr Lefkovits ist da. *El.*

ZOLTÁN *fellélegzik*. Na mégis.

ESZTER *kifelé siet*.

ZOLTÁN. Hova megy?

ESZTER. Visszajövök. Gondoskodom a feketéről. Nem kívánom ezt a dolgot közelebbről látni...

ZOLTÁN. Itt semmi látnivaló. Ez már kész üzlet.

ESZTER *el*.

LEFKOVITS *sietve jön be*. Bocsánatot kérek, hogy pár percet késtem, de le kellett íratni, az iratokat diktáltam, s a gyorsal már utazom is Budapestre. *Kiszedi az irattáskájából az íveket, s lerakja az íróasztalra.*

ZOLTÁN *átszól*. Eszter fiam... Rögtön jön a feleségem... Parancsoljon, ügyvéd úr.

LEFKOVITS. Kérem, itt minden rendben van. Itt a szerződés, itt a kötelezvény, itt vannak a váltók. Ezt különösen sajnálom, hogy csak kis címletekben kaphattam meg, ami természetesen mindegy, csak gyakorolja az ember az aláírását. *Nevet*. A kötelezvényben minden fel van sorolva, a váltók tételszáma is, hogy a nagyságos asszony tudja, mit ír alá...

ZOLTÁN. Egy pohár snapszot.

ÜGYVÉD. Köszönöm szépen, kérem, nem élek vele, nekem a fejemre időközben szükségem van, nagyon szépen köszönöm. *Leül*.

ZOLTÁN. Mondja kérem, ügyvéd úr, legrosszabb esetben mikor lesz ebből pénz?

ÜGYVÉD. Ó, kérem, a holnapi közgyűlés tárgyalja. Akadály semmi fenn nem forogván, s szóbelileg már az egész elintézve lévén... Kérem, azonnal esedékes az első részlet... mondjuk egy hét, alig egy hét múlva...

ZOLTÁN. Kedves ügyvéd úr...

ÜGYVÉD. Persze a betáblázás ügyei... a telekkönyvvvel mindig baj van... de ott is megvannak az összeköttetéseim...

ZOLTÁN. Kérem, ügyvéd úr, kisegíthetne pillanatnyilag.

ÜGYVÉD. Én nagyon szívesen. Parancsol. *De nem nyúl a zsebéhez, inkább visszahúzódik.*

ZOLTÁN. A rigolírozások után fennáll kisebb tartozásom, a csugari parasztok kint várnak a tanyán, a disznók... *Kínosan nevet.* Hát tudja, gazdaembernek ilyenkor a legnehezebb, aratás előtt...

ÜGYVÉD. Egy hét az egész, Szakhmáry úr, egy hét, kedves uram. *Megsimogatja a Zoltán kabátgallérját, bizalmaskodva.*

ZOLTÁN *elkedvetlenedve visszahúzódik.* Hiszen nekem mindegy... Várjanak... *Legyint.*

Két kisgyerek befut, egy kislány meg egy kisfiú.

KISLÁNY *ő az idősebb, előbb bekukucskál, s mikor látja, hogy a mama nincs bent, beszaladnak.* Apuka, apuka, apuka.

ZOLTÁN, Jól van, kislányom, jól van, öcskös. *A fiát megsimogatja, barackot ad neki.*

ÜGYVÉD. Milyen édesek, de milyen édesek!

ZOLTÁN. Magának hány van, ügyvéd úr?

ÜGYVÉD. Egy... Igen, egy... de az, prima!... Na ja, kérem: az apámnak volt tizenegy. Én tízet elengedtem. Kérem, mit. Az más világ volt, odafent Kassa mellett. Hm. Hogy éltünk mi ott, kérem. Nem kellett minden lánynak külön fehér szoba... De én az enyimnek... Inkább egynek mindent megadni, mint tizenegynek semmit... Tudja maga, hogy én hogy nőttem fel? Sorkoszt... Az egyetemet úgy végeztem el: mindennap másnál enni ugyanazt a sóletet... Na... Hát mennyi előleg kellene?

Kislány az apja ölébe ül, s a kisfiú dühösen tépi le onnan.

ZOLTÁN. Ne legyél olyan goromba. Nézd csak. Erre nevelt anyád?... Jézus ebben az időben már megváltotta a világot. *Elveszi a térdére.* Szeretnél Jézus lenni?

KISFIÚ. Nem.

ZOLTÁN. Hát mi szeretnél lenni?

KISFIÚ. Csak huszár.

ÜGYVÉD. Hallatlan, hallatlan, nahát ez remek. Édes. Hogy ez milyen édes volt, Szakhmáry úr. Imádom a gyerekeket. Tényleg rossz politika, még egy fiúgyereket lehetett volna vállalni... különben... Mit is tetszett mondani?

ZOLTÁN. Semmit se mondtam. Kapok én pénzt másutt is.

ÜGYVÉD. Ötven forint? Hát mennyi kell azoknak a csugariaknak? Hatvan krajcár napszám... Mit tudnak azok abból benthagyni?... Húsz forint... per kopf... hányan vannak... Tudja, kedves Szakhmáry *előveszi a tárcáját,* hogy milyen szegény ember voltam én... Kérem, voltak napok, mit napok, hetek, hónapok, hogy tökmagot vacsoráztam. Ebéd volt, de vacsora?... *Kibont egy csomó pénzt, s letesz egy százast.*

ZOLTÁN *zsebébe teszi a pénzt.*

ESZTER *jön.* Hát ti mit kerestek idebent. Menjetek ki. Zavarjátok apukát.

ZOLTÁN. Dehogyzavarnak.

ESZTER, *Fräulein*, bitte, *Fräulein*, nehmen Sie die Kinder. *Fräulein elviszi a gyerekeket.* Na, ne makacskodj, kicsikém, szépen, szépen.

ZOLTÁN. Szaladj csak a fürdőszobába, ott van a mókus.

KISLÁNY *megijed.*

KISFIÚ *szalad.*

FRÄULEIN. Pubi ist brav, Pubika ist brav... *Elmennek.*

ÜGYVÉD *utánuk nevet.* Áh ja, Pubi ist ein braver Hussar... *Nevet.* Hát nagyságos asszonyom kérem, minden rendben van. Itt a szerződés, itt a kötelezvény, itt vannak a váltók.

ESZTER *ahogy meglátja a rakás váltót, felsikolt.*

ZOLTÁN. Mi az, mi az?

ÜGYVÉD. Sajnos, nem kaptam váltókat csak ilyen kis címletekben, de az egészen közömbös a végösszegre nézvést... Itt van kérem a kísérő irat, amiben minden taxatíván van felsorolva. Parancsolja nagyságos asszony, hogy felolvassam?

ESZTER *tiltakozó mozdulatot tesz.* Köszönöm, nem akarom.

ZOLTÁN. Mit nem akar?

ESZTER. Hallani... Maga olvasta?

ZOLTÁN. Én diktáltam.

ESZTER. Akkor én minek olvassam? Maga bizonyára jól meggondolta az egészet.

ZOLTÁN. Aláírja?

ESZTER *hallgat, ellenségesen.* Hol?

ÜGYVÉD. Minden egyes papíron és váltón meg van jelölve ceruzával a hely... Szabad tintát s tollat kérni?

ZOLTÁN *kiveszi az íróasztalon a bronz tintatartóból a pici tintásüveget, s a nagy tollszárat előveszi.*

ÜGYVÉD *kiteríti a váltókat.*

ESZTER *kezét a szája elé kapja, s úgy nézi irtózva a váltószőnyeget.*

ÜGYVÉD. Méltóztassék elkezdni. Kis névaláírási gyakorlatot rendezünk... *Nevet.*

ZOLTÁN *leteszi a tintás üvegecskét.*

ESZTER *belemártja a tollat az üvegbe, s nem néz oda. Az üveg feldől, és a tinta ráömlik a papírokra, kötelezvény, váltók, mind tintás lesz.*

ÜGYVÉD *konsternálva megdermed.*

ESZTER *rémülten feláll.* Istenem, mit tettem.

ZOLTÁN *szájtátva.* Rádőlt a tinta?... Jézus Mária. Most mi lesz?

ÜGYVÉD. Semmi baj, semmi baj. Ez csak üres papíros. Nem érték, csak kár. Néhány pengő az egész. Inkább az, hogy a szerződést is újra le kell íratni és sajnos nekem a gyorssal tényleg el kell utaznom, de holnap éjjel itthon vagyok s holnapután megcsináltatom, hát ez bizony kérem egy heti késedelem. No, mindegy, az semmi. Egy hét nem a világ.

ESZTER *rémülten áll, mint a csínyen kapott gyerek.*

ZOLTÁN. Itatós nem segít?

ÜGYVÉD *fejét rázza. Óráját nézi. Aztán nyugodtan itat, összerakja az iratokat, táskába teszi, s indul.* Magamat ajánlom, legmélyebb sajnálatom, ajánlom magamat, kezét csókolom, nagyságos asszony, no legközelebb jobban vigyázunk, magamat ajánlom... *El.*

ZOLTÁN *az ajtóig kísérte, akkor visszajön.*

ESZTER. Bocsásson meg, Zoltán, én nem tehetek róla.

ZOLTÁN. De... Tehet... Nem tehet, mert meg nem történtté nem teheti. Nem teheti jóvá... De ez nem volt csak úgy...

ESZTER. Hogyan csak úgy?

ZOLTÁN. Maga kidöntötte. Rádöntötte... Mert úgy meg van rémülve, mintha a halálos ítéletét kellett volna aláírni s az a marha fiskális nem elég, hogy váltó... de harmincat terít az asztalra maga elé... három helyett... Meg kell örülni...

ESZTER. Nem tudom, Zoltán, de én valóban meg vagyok rémülve... Meg vagyok dermedve... Maga váltót írat alá velem... rettenetes... Meg kell örülni... *Felujjong.* Az isten akarta így! A jóisten nem akarta! A jóisten megmentett!... *Felszabadulva.* Nem bánom, csinálja, ahogy akarja, Zoltán, de én nem írok alá váltót! Nem írom alá! Nem írom alá!... Esküszöm a boldogságos Szűz Máriára, soha életemben váltót nem írok alá! Egyszer megmentett az Isten, többet nem engedem magamat eltántorítani!

ZOLTÁN. Én pedig nem fogom kapacitálni.

ESZTER *mint az álomkóros elindul, s el.*

ZOLTÁN. Dögljön meg az egész világ... Düljön össze... A fene egye meg...

ESZTER *bebúzza maga után az ajtót.*

ZOLTÁN *fogja a palackot, s iszik belőle.* Ez ellen nincs kifogása! Újra iszik. Menjen hát minden a maga útján. *Leül a fotelbe, s hanyattveti magát, úgy érzi a pálinka hatását.*

CSULI *jön.* No, cimborám... Hát kigyüsz-e a tanyára?

ZOLTÁN *meg se mozdul, nevet.* Kimegyek, cimborá. De még nem is én megyek: tik jöttök hozzám. Semmi szó. Mind az egész társaság.

CSULI. Akkor jó. Ez a jó, kedves egy jószágom... Akkor mingyár intézkedni kell, mer már el is indítottam a kotárt. Kocsival megyünk ki. A szecskahordó kotár meg van rakva cigánnal, néppel. Még tán utolérem... Hát ebbe maradunk?

ZOLTÁN. Csuli... Mire kimennénk, a tanyán van három darab csugari... Szabadíts meg tőlük... Pénzt akarnak a gazemberek... a munkájukért... De én többet nem adok munkáért pénzt... nekem arra nincs engedélyem... Én ezután csak lumpolásra tartogatom a garast...

CSULI. Úgy is kell. No, majd én kimegyek a tanyádra, kell is egy kis előkészület. *Iszik a palackból kicsit.* De biztosan ott legyél, koma... *El.*

ZOLTÁN *lehunyja a szemét. Dalol.*

Búza búza búza...
De szép tábla búza... vót!...

Függöny

NEGYEDIK KÉP

A kukoricagóré alatt a három munkás üldögél, s falatoz. Jóideig szótalan, komoran ülnek.

KÖDMÖN *megmozdul.*

HULLA JÁNOS *felneáz az égre.*

SZÉPLEGÉNY JÓSKA. Tesvír, én meg mán íhes vagyok.

HULLA. Ihes-i?

SZÉPLEGÉNY. Ihes a. *Csönd, előveszi a tarisznáját, s abból kendőt, ebből kenyeret, szalonnát vesz nagykényelmesen elő.*

KÖDMÖN. Hát akkor együnk.

HULLA. Hát együnk, no. *Előszedik az elemózsiát.*

KÖDMÖN *szárazkolbászt vesz elő, s igen szép fehér kenyeret.* Mán én ezt nem adom sokér, nyáron, a jó kiszikkadt szárazkolbászt. Öltöm két disznót, van kolbász újig. Csináltam hatvanhét méter kolbászt. Az egyik disznót mind belevágtam. A színhúst. Kevés vót a bél, vettem a mészárosnál marhabelet. Mer nekem a szárazkolbász az első.

HULLA. Jó is a, Ködmön András barátom. Hej, nagyon jó. Nincs jobb a szárazkolbásznál. De azér én azt mondtam az asszonynak, hogyha má ijén nagy szenvedísbe járunk, hát süssön libát. *A másik kettő odanéáz.* Van vagy negyven liba. A gyerek őrzí. Nem is járhat iskolába miatta. Őrizni kell, kivált míg fiatal. Mikor meg megnyől annyira, hogy magától is haza tud gyünni a mezőről, akkorára meg bezárják az oskolát. Úgyhogy szegíny gyerek alig sigalig tudja megtanulni a betűvetít.

SZÉPLEGÉNY. Biz aztat nem, Hulla János komám. Az én kisfiam is jár abba az iskolába, de a multiba is megkérdeztem a tanítót, tud-i mán valamit? Azt mondja: a maga fia, Szíplegíny barátom, még az öreg Á-t se üsmeri meg. Megismerné a, mondok, ha lúhátón gyünne be az iskolába... De még meg is nyergelné, mert bizony messze van szegíny gyereknek három és fél kilométerre jární, csak hogy az öreg Á-val találkozzík.

HULLA. Azír mondom én, Szíplegíny barátom, hogy ha mán az én gyerekem dógozik avval a libával, meg az én kedves felesígem, hát hogy süssík meg aztat a libát nekem. Mind csak az urak egyék meg? Szeretem aztat én is. Kivált míg fiatal a húsa.

SZÉPLEGÉNY. Hát tik jól vattok, Hulla János, Ködmön koma, - de az én fösvíny felesígem irígyli túllem, akit lenyelek. Nekem ugyan mindegy, én megeszem a szalonnát kenyírral fröstökre, megeszem ebídre, megeszem vacsorára. De még mit akart az a rossz csoroszlýa. Hogy főzzek itt krumplit, ha enni akarok. Mondtam neki: jóasszony, döggöjj meg! Így má ne szígyeníts meg, mikor én elmegyek pízt reklamálni az urakhoz, az én kedves bandavezír kollégáimmal, akkor mán csak nem fogok koplalni. Eleget koplal az ember a munkán. Aggyál kinyeret, hagymát legalább, a fene egyen meg. Mondtam neki. Ki tuggya, nem kell-i a hetet odatóteni.

KÖDMÖN. Biz én úgy látom, alighanem.

HULLA. Cs ennek píze.

SZÉPLEGÉNY. Bizony kóduş úr e.

KÖDMÖN. Nyolcvanhárom forintír így cigánkodni.

HULLA. Csúfíttatni magát.

SZÉPLEGÉNY. Ahelyett, hogy odalökné.

KÖDMÖN. Mit lökjön oda? ha nincs neki.

HULLA. Akkor ne munkáltassák.

SZÉPLEGÉNY. Na, a fene egye meg a dógát, hanem menjék mulatni. Aztat lehet hitelbe is.

KÖDMÖN. Persze, de az ember megszakítsa magát hitelbe.

HULLA. Hogy csorgott az izzadság rólunk. Emlíkszel, abba a homokba?

SZÉPLEGÉNY. Csak a szegényember bosszúságára tanálják ki az ilyet. Csak a szegényember verítike trágyázza az alföldi homokot.

KÖDMÖN. Jó mondod, Szíplegény! Csak a szegényí! Mi koplalunk itt. *Még egy nagy falatot a szájába töm.*

HULLA. Hát bizony. *Beszélni se tud, mert libacommbal van tele a szája éppen.*

SZÉPLEGÉNY. Neked még borod is van, te Hulla?

HULLA. Az asszony gyugta bele.

KÖDMÖN *odanéz szomjasan.* Jó ja.

SZÉPLEGÉNY. De eltángálom azt a rossz dögöt, ha hazamegyek.

KÖDMÖN. Hát a jó asszony, az az első házijószág. Hogy az asszony szeresse az urát etetni.

HULLA. Minden van, ha enni van.

CSULI *jön lovon.* Hé, tanyás.

MÁKOS *kint.* Tessék, tekintetes úr.

CSULI *megvárja, míg előjön.* Mit is akarok kérdezni, még nincs kinn a tekintetes úr?

MÁKOS. Nincsen.

CSULI. Mit is akarok kérdeni: van bor itthon?

MÁKOS. Van vagy hét hektó.

CSULI. Én is küldök át ötöt. Ma iccaka egy kis muri lesz.

MÁKOS. Igenis, tekintetes úr.

CSULI *lehajlik a lóról.* András! ezek a csugari magyarok?

MÁKOS. Igenis ezek, tekintetes uram.

CSULI *lehajlik a lóról.* Szólítson csak engem jó hangosan főszolgabíró úrnak!

MÁKOS *hunyorít.* Igenis. *Torkát köszörüli.* Nem látta, tekintetes főszolgabíró úr, a mi tekintetes urunkat?

CSULI. Nem, mer a városból jövök. Van-i maguknak házuk Csugaron, András?

ANDRÁS. Nincsen, tekintetes főszolgabíró úr.

CSULI *a parasztok fülelnek.* De van szölejük.

ANDRÁS. Igen, a prэшház ott van a szőlőbe.

CSULI. Nohát, odáig talán nem viszi a szél a pernyét.

MÁKOS. Micsodát, tekintetes uram?

CSULI *pipára gyűjt*. Ég Csugar.

MÁKOS. Ég Csugar?

CSULI. Most jelentették, hogy lángba van Csugar.

KÖDMÖN *előrerohannak*. Tekintetes úr.

HULLA JÁNOS. Tekintetes főszolgabíró úr!

KÖDMÖN. Nem tudjuk, jól értettük-i? Ég Csugar?

CSULI. Tán maguk csugariak? Aj, szegény emberek. Akkor szaladjanak haza. *El*.

KÖDMÖN *szedelőzködnék*. András bácsi, mondja meg a tekintetes úrnak...

MÁKOS. Várjanak má, mindjárt itt lesz a pízze.

KÖDMÖN. Dehogya is lehet most várni. Ég a házunk. Azt nem fizeti meg a tekintetes úr!

HULLA. De nem ám, annyija van az embernek. A rossz kis vityillója.

SZÉPLEGÉNY. Gyerünk, gyerünk. Én ugyan csak zsellérségbe lakok, de nagyon kíváncsi vagyok, hogy hogy ugyan nem ígett-i bele az én rossz feleségem. Hej, ha a jóisten úgy szeretne engem... *Futva elmennek*.

MÁKOS. Szaladjatok csak, szaladjatok. Istentelen fajzat. Mindig csak bosszantják ezt a mi jó tekintetes urunkat a követeléseikkel.

Summáslányok kapával a vállukon keresztülmennek a színen, dalolva. Rozika köztük van, s kosarat visz.

MÁKOS. Megálljatok csak. *Megállanak*. Hogy vagytok a cukorrépával?

EGY LÁNY. Megvagyunk, András bácsi. Befejeztük.

MÁSIK LÁNY. Azír jövünk ijen hamar.

MÁKOS. Még bele lehetett vóna fogni a másik táblába. Ki látta azt, ilyen hamar kiállani a munkából. Mikor lesz még este?

ELSŐ LÁNY. Ó, mán setít van.

MÁSODIK LÁNY. Maga még lát?

MÁKOS. Ne nyelvelj. Nézd csak! Nem az én földemről van szó. Ott jön éppen az úr, osztán én kapom a vastagját.

EGY LÁNY. Nem szól a tekintetes úr.

MÁSIK LÁNY. Majd elküldjük hozzá Rozikát, akkor ű kapja. *Vihogás*.

VÉNASSZONY. Rozi, fuss előre, készíts vizet a vederbe.

ROZIKA *elfut, a lányok eloszlanak*.

VÉNASSZONY *utánakacsint*. Nicsak, hogy fut. *Meglöki a tanyás karját*. Maga még nem akadt bele? Én nem tudom, ennek ojan szerencséje van, ahány ember, neki mindegy. Ű maga mondta, hogy neki minden ember jó ember, akitől valamit vár.

MÁKOS. Semmi közöm tülle. *Summások elmennek. Ő kikiált az ellenkező oldalra.* Itt vagyok, tekintetes úr!

ZOLTÁN *jön.*

MÁKOS. Mán a nagyobbikat befejezték, hát nem lett vón érdemes újba fogni, oszt hazajöttek a jányok.

ZOLTÁN. Híjja elő a csugariakat.

MÁKOS. Csugariakat? Hazamentek, tekintetes úr.

ZOLTÁN. Haza?

MÁKOS. Igen. Tűz van Csugaron.

ZOLTÁN. Tűz?

MÁKOS. Hát a Csörgő tekintetes úr vót itt. Ű mondta.

ZOLTÁN *megmozdítja a kalapját, hogy már érti.*

MÁKOS. Így osztán hazaballagtak a szegínyemberek.

ZOLTÁN. Ballagtak?

MÁKOS. Igen, futva.

ZOLTÁN *jön Rozika, s ő nézi.* Az ólakba megcsinálták a levezetőt?

MÁKOS. Meg, tekintetes uram. *Látja, hogy itt nincs rá szükség.* Ejnye, mit hajkurássza ez a gyerek azt a bornyúkat? Hej, te, összetöröm a csontodat... *El.*

ZOLTÁN *leül a tőkére, ahol a csugariak ültek.*

ROZIKA *jön a veder vízzel.*

ZOLTÁN. Ejnye, hát mindig téged küldenek?

ROZIKA. Lássá.

ZOLTÁN. Nem nehéz?

ROZIKA. Csak a föld bírja.

ZOLTÁN. A te karod bírja?

ROZIKA. Ha akarom.

ZOLTÁN. Tedd le csak egy kicsit.

ROZIKA. Le?

ZOLTÁN. Le le le.

ROZIKA *leteszi a vödröt.* Letettem.

ZOLTÁN *csönd.* Valamit akarok mondani.

ROZIKA. Valami jót?

ZOLTÁN *sóhaj.* Remélem.

ROZIKA *csönd.* Milyen jó ember maga.

ZOLTÁN. Jó?... Nem vagyok jó.

ROZIKA. De... Maga jó... A legjobb ember.

ZOLTÁN. Mikor végeztetek a répával?

ROZIKA. Ó, mikor vót a! Ha akartuk vóna, má tegnap is végezhattünk vóna... Én úgy sajnálom a tekintetes urat... Én úgy sajnálom az urakat... Olyan nagyon rosszak a szegínyemberek, csak kihasználják az urak jóságát.

ZOLTÁN *mosolyog*. A lehet.

ROZIKA *riszálja magát a veder felett, annak a fülét fogva*. Maguk úriemberek nem is tudják elgondolni, milyen rossz tud lenni az a szegínyember, akinek semmije sincs. Lassan kapál, tuggya. Meg rosszul. Kivágja a palántát. Annyi rosszasságot tud az csinálni! Az a szegíny jó gazdag ember meg csak szenved a kötséget, mikor feliből is ki lehetne neki jönni, ha a szegínyemberek jók vónának.

ZOLTÁN. Mit álmodtál az éccaka, Rozika?

ROZIKA. Az éccaka? Hogy mit álmodtam? Jószerivel nem is álmodtam...

ZOLTÁN. Fáradt voltál ugye, örültél, ha alhatsz.

ROZIKA. A hódat néztem.

ZOLTÁN. A holdat?

ROZIKA. Hallgattam a békák éneklését. *Csend*. Butaságot mondtam?

ZOLTÁN. Nem. *Egy lány benéz, de mikor meglátja őket, visszahúzódik, s elmegy*.

ROZIKA. Én ojan kis buta vagyok, hogy én szeretem a kis békákat, mikor énekelnek. Meg a nagy fényes holdvilágot... tudja, az nekem ojan, ha a holdat nézem: beszélgetek. Tudja, én a virágokkal is tudok beszélni. A virágoknak az illatja ojan, mintha beszélne... Mintha az volna neki az ő nyelve. Nincs neki más nyelve szegínynek, csak a szaga. Nem?

ZOLTÁN *kinyújtja a kezét, s ráteszi a vederre, mely köztük van*. Beszélj csak, beszélj. Mesélj csak, mesélj.

ROZIKA. Mit?

ZOLTÁN. Semmit. Magadról. Ami eszedbe jut.

ROZIKA. Semmi se jut az eszembe.

ZOLTÁN. Otthonról mesélj, a szülei házról.

ROZIKA. Arról meséljek?

ZOLTÁN *biztatja*. Arról.

ROZIKA. Mer maga akarja?

ZOLTÁN. Igen.

ROZIKA. Mer szereti hallani?

ZOLTÁN. Igen.

ROZIKA. MÉR szereti?

ZOLTÁN. Nem tudom.

ROZIKA. Azér, hogy a hangomat hallja?

ZOLTÁN. Igen.

ROZIKA. Szereti a hangom?

ZOLTÁN. Szeretem.

ROZIKA. Miért? mer az az én illatom?

ZOLTÁN *megborzong; az alkonyat erősödik.*

ROZIKA. Butaságot mondtam?

ZOLTÁN. Nem, nem.

ROZIKA. Mer én úgy gondolom, hogy a kisvirág az illatjával beszélget, a kislány meg a hangjával illatozik.

ZOLTÁN. Te édes.

ROZIKA. Én nem tudom kimondani.

ZOLTÁN. Tudod.

ROZIKA. Csak ahogy az eszembe jut. Én néha úgy gondolom, hogy nagyon szépeket tudnék mondani, ha iskolába jártam volna, mert akkor úgy tudnám mondani, ahogy gondolom.

ZOLTÁN. Úgy tudod te, drágám.

ROZIKA. De nem tudom. De igazán nem. Mert a nyelvembe úgy magától kellene jönni... nem is tudom, minek... érti?... érti, hogy gondolom? a kisvirágnak nem kell gondolkoznia, hogy illata legyen, csak ha jól érzi magát, ha jó eső volt, meg szép csendes éccaka van, meg a hold is süt, meg a békák is beszélgetnek, akkor őbelőle is kijön a szaga... De én azt nem tudom, hogy énbőlőlem csak úgy magától jöjjön ki a szép, mint a virágból a szag, mer engem nem tanítottak meg rá, hogy hogy kell kiharmatosítani, amit gondolok... Pedig valamit nagyon szeretnék kimondani...

ZOLTÁN. Mit, kisbogar? mondd csak!

ROZIKA. Tudja mit szeretnék kimondani? azt, hogy maga olyan jó... olyan igen jó... Én ezt szeretném megmondani, de nem szóval, hanem valami lélekkel, illattal... Hát nem érzi?

ZOLTÁN. Bégess csak, bégess, te kis bárány, te kicsi angyalbárány.

ROZIKA. Maga adott nekem egy kis cukrot és én mikor egy szemet megettem belőle, azt gondoltam: maga olyan édes, mint az a cukor, mert maga az a cukor, mert maga adta, mintha a maga szívit adta volna...

ZOLTÁN. Édes gyönyörű, te gyönyörű... mi minden van az életben és az ember erőszakkal bezárja magát egy életbe, és itt van a szája előtt ezer gyönyörűség! Ezer életünk lehetne és mi öljük magunkat, hogy egynél több ne legyen... Most mit fogsz csinálni?

ROZIKA. Be kell vinni a vizet. Várják, mert mosdani szeretnének a szegény munkásasszonyok.

ZOLTÁN. Vidd be, vidd be a szegény munkásasszonyoknak. Azután szedd a holmidat és gyere föl...

ROZIKA *elszólja magát.* A kastélyba?

ZOLTÁN. A kastélyba... Jössz?

ROZIKA *óvatosan.* Hát, ha az uraság parancsol, akkor menni kell. Nem?

ZOLTÁN. Igen.

ROZIKA. Mer én úgy nézek fel az uraságra, mint a jóistenre, mer ő csak jót akar nekem és édeset... Igen?

ZOLTÁN. Gyermeek. Mit adjak neked? Valami olyan szépet, ami hozzád illik?... *Kis zsebtükröt vesz elő, s odanyújtja.* Nesze...

ROZIKA. Tükör...

ZOLTÁN. Sokszor nézz ebbe a tükörbe... annál szebbet se égen, se földön nem látsz, mint amit ez mutat neked.

ROZIKA *belenéz, és felsikolt.* Magát látom benne!

ZOLTÁN *nem tud szólni, csak a kiterjesztett kezével jelzi, mennyire el van ettől ragadtatva.*

ROZIKA *elindul. Viszi félkézzel a vödröt, a másikban a tükröt, s bele-bele néz és vissza is néz. De igen finom, igen szerény, alázatos, meghajtott fejű kis proletárlány.*

ZOLTÁN *az égre néz. Kifeszített karokkal nyújtózva.* Hűj, de betyár kislány ez... Mi ez?... Meg kell veszni érte? *Kitör.*

Hej, élet, élet, betyárélet,
Ez ám a gyöngy élet...

Függöny

ÖTÖDIK KÉP

A pusztai kúria tornáca, ahogy megnyílik a puszta előtte. Balra a sötétben a kukoricagóré. Késő éjjel, holdvilág, csillagok. Jobbról távol szalmatető's istálló. Fa semmi, semmi lomb. Tiszta tenger kép.

Az urak, tizenöt-húsz, már erősen el vannak ázva. Késő éjjélutáni hangulat, a részegség számtalan típusa. Egy dühös, a másik kacag, s van aki alszik, van aki civakodik. Folyton táncolnak. Borbíró az erejét fitogtatja. Ázsiai nagy mulatás, de kedvesen. Nem szabad undorítóvá válnia a duhajságnak. Az egész társaság mint valami pogány szertartást fújja:

Hej, ílet, ílet, betyárillet, ez ám a gyöngyílet...
Ha megúnom magamat, magam is így ílek...

CSULI *elődalol.*

Megismerni a kanászt
Fürge járásáról,
Tűzött-fűzött bocskoráról,
Tarisznyaszíjjáról...

MIND.

Hej, ílet, ílet, betyárillet, ez ám a gyöngyílet...
Ha megúnom magamat, magam is így ílek...

CSULI *dalol.*

Tűzre teszem a kanászt,
Úgy melegszek nála.
Ha megúnom magamat,
Pipát gyujtok nála...

MIND *kórus.*

Hej, ílet, ílet, betyárillet, ez ám a gyöngyílet...
Ha megúnom magamat, magam is így ílek...

CSULI. Hagyjátok a nótát, beteg a nagy kan. *Csönd, megállanak a táncban.* Hatvannígy disznóm döglött meg, de csak a nagy kan maraggyík!... Mint a legjobb vadászkutya... Ha bedobtam egy darab fát a Berettyóba, - kihozta!... *Csend.* Kenyíren szoktattam... Löktem neki kenyeret a vízbe, utánament... Danoljátok, az apátok istenit... *Kezdi a dalt.*

Hej, ílet, ílet, betyárillet, ez ám a gyöngyílet...
Ha megúnom magamat, magam is így ílek...

MIND *vele dalol.*

KONDÁS *kint megjelenik a zsíros kondáslegény, vastaghangú, idősebb pásztor, aki elüvölti a szavakat, mint a pusztán. Kísérteties. Tekintetes uram!...*

CSULI. E meg az én legényem? Mi a, Lukács?

KONDÁS. Tekintetes uram!!...

CSULI. Hány disznó van még?

KONDÁS. Hét!

CSULI. Mondom, hogy nem tart e már soká. Most dögöljön meg naponta tizenkettő!

MIND *dal.*

Hej, ílet, ílet, betyárílet, ez ám a gyöngyílet...
Ha megúnom magamat, magam is így ílek...

CSULI. Hát te mit akarsz még?

KONDÁS. Tekintetes uram, beteg a nagy kan is!

CSULI. Beteg?

KONDÁS. Szomorú.

CSULI. Szomorú? Haza akkor. Minden fertályórán híradással legyetek. Nagybeteg van a háznál!

KONDÁS. Egenis! *Elvágat.*

CSULI *eszeveszetten dalol.*

Nem kell nékem a kanász,
Csak a felesége,
Zsíros-piszkos a kanász,
Gyöngy a felesége!

MIND *dal.*

Hej, ílet, ílet, betyárílet, ez ám a gyöngyílet...
Ha megúnom magamat, magam is így ílek...

CSULI. No, vigéc, ezt tanuld meg! ez az élet! Nem ami a könyvekben van!

LEKENCZEY *a gróf. Nagyon mámoros.* Nem ez az élet! ez az állat. *Röhögés.* Állatok vagytok mind! szent állatok! szent magyar állatok! Nem írtok, nem olvastok, csak éltek. *Röhögés.* Megmondom szemetekbe, egy disznóért sírtok, egy országért nem sírtok! Nekem jogom van megmondani, mert én is az vagyok, akik tik!

MIND *dal.*

Hej, ílet, ílet, betyárílet, ez ám a gyöngyílet...
Ha megúnom magamat, magam is így ílek...

BORBÍRÓ *máskor jóban, csöndes, szótalan ember, most ádáz lármás, nótavezető, kötekedő.*
Nem bír a rettenetes nagy erejével. Gyere velem ujjat húzni, ha ojan legény vagy!

PARRAGH. Éljen a külügyminiszter ökcancelláciája!

LEKENCZEY. Igenis, az vagyok, köztetek külügyminiszter vagyok. Mer én látom az országot kívül, belül.

PARRAGH. Hogy ebédel őfelsége?

LEKENCZEY. Finoman.

MALMOSSY. Aranytálból?

LEKENCZEY. De tik hogy ebédelték?

MALMOSSY. A markunkból!

CSULI *dal.*

Hej, ílet, ílet, betyárillet, ez ám a gyöngyílet...
Ha megúnom magamat, magam is így ílek...

Már csak ő búsul.

BORBÍRÓ. Ki húz velem ujjat? Ki a gyepre, legény! Én vagyok a Juhtartó Társaság elnöke!...
Kudora! Gyere velem ujjat húzni, te vagy a Juhtartó Társaság jedzője!

KUDORA. Elhúzzom kendet Karcagig!

BORBÍRÓ. No, az apád lelkit? Gyere no! *Nekigyürkőznek, s oldalt állnak ujjat húzni.*

LEKENCZEY. Háromezer holdja volt az apámnak és négy háza Pesten.

PARRAGH. Hol van?

LEKENCZEY. Ahol a többi. Elittuk.

GOSZTONYI BANDI. Hazudsz, vigéc. Háromezer holdat nem lehet elinni.

LEKENCZEY. Nem lehet?... Kölyökjogász voltam, jön a kedves apám: fiam, a kaszinóban
vacsorázunk. Jó. Kérdi kedves apám, mit iszunk?... Kedves apám, pezsgőt... Törleyt...
Tanuld meg gyerek, úr nem iszik magyar pezsgőt, csak franciát... Cremon Rosét...
Mumm...

MIND *dal.*

Hej, ílet, ílet, betyárillet, ez ám a gyöngyílet...
Ha megúnom magamat, magam is így ílek...

BORBÍRÓ *soká neki feszülten állottak, ujjat akasztva, most elrántja Kudorát.* Hun van
Karcag, hé?

KUDORA. Nem gílt, elgáncsolt kend!

BORBÍRÓ *győztesen.* Igyál, még nincs elég virtus benned! *Üvegből isznak, locsolják a bort.*

GOSZTONYI BANDI. Pezsgőre nem lehet elverni háromezer holdat.

LEKENCZEY. Gyerek!... Vót más is... Mikor bementem a marosvásárhelyi kaszárnyába a
hetes huszárokhoz... nézem, este, hosszú papirosra írnak az urak. Az ezredestől kezdve
mindenki aláírta. Nekem az apám előre letett pénzt a Vásárhelyi Takarékbá. Széttéptem a
kétszáz koronás váltót, adjatok mást... Megmutatom, hogy az én aláírásom magában is
pénzt ér... Aláírtam... Másnap vót pénz. Pénz!... Híre ment, hogy Krózus érkezett
Transsylvania!ba!

GOSZTONYI. Én is vótam huszár, jászkun huszár! Még a huszároknál senki se vert el három-
ezer holdat. Még a branzai herceg se!

LEKENCZEY. Mi bajod velem, fiatalember?... Nohát idefigyelj: Kérdi kedves atyám: hol jártál fiam az éccaka?... Kedves apám, vacsora a Pannoniában, utána orfeum, utána elmentünk Ámor öfelsége rezidenciájába... Pfuj, mondta atyám: Tarts barátnőt!... Úrigyerek ne szennyezze be magát. Jóvan... Vót osztán olyan barátnőm... Minden nap pezsgőben fürdett meg... négy fejr lipicaival járt a Stefániára...

CSULI. Elég, hiszünk neked, tesvír! De beteg is a nagy kan!

LEKENCZEY. Azér nekem jussom van szidni benneteket, meg magamat is! meg az egész világot!... azér vállaltam a legnagyobb penitenciát: a betűt hordom a pusztaságban!... olvassatok, tanuljatok! Én vagyok a legnagyobb próféták ügynöke, a legszentebbeké: könyvet árulok...

GOSZTONYI. Veszik?

LEKENCZEY. Frászt... Bemegyek a főispánhoz, alispánhoz: A Lekenczey Tádé fia? szervusz, szervusz... Könyv?... Begombolja a kabátot...

KUDORA. De jól adja. Én se eresztem be többet a fajtádat!... Gyün hozzám a minap is egy ilyen úriemberféle: éppen mosdottam. Mennyík, mondok, adja ide azt az ívet, inkább aláírom, csak ne zavarják a beretválkozásban... Így kaptam húsz kötet Gyémánt-könyvtárat. *Nevetés.*

LEKENCZEY. Ez vattok tik! Ez a magyar ember! Bezárkózik a könyv elől, mer védeni kell magát! Mer a lelke fenekén annyira meg van győződve felőle, hogy ez az, amit tenni kéne: olvasni, tanulni, megtudni a titkot... hogy inkább páncélfalat épít a kultúra ellen, avval védi magát... De hiába! Jön az új generáció! Jönnek a fiatalok! Jön az új magyar világ!...

CSULI *Dal.*

Hej, ílet, ílet, betyárillet, ez ám a gyöngyílet...
Ha megúnom magamat, magam is így ílek...

Félrehúzza Lekenczeyt. Gyere csak, gyerelem! Van egy gyűjtőív nálad?

LEKENCZEY. Tessék, Csuli bátyám.

CSULI. Add csak ide.

LEKENCZEY. Itt a töltőtoll is.

CSULI *elveszi.* Jó.

ÁBEL. Micsoda unalmas kotyogás ez! Nagy baj van itt, barátom! Ez nem mulatság! Ez prédikáció!

CSULI. Írd csak ide a nevedet, Ábel.

ÁBEL. Híjjátok ki a tekintetes asszonyt!

CSULI. Írd csak ide a nevedet!

ÁBEL. Mi a?

CSULI. Felségfolyamodvány. Neked kell először aláírni. Hogy eztán a nímetek is magyarul beszíljenek, hogy megértsük, mit akarnak.

ÁBEL. Értem én... az egészet... huszár vótam tán, vagy mi a fene, közös huszár... *Németül mondja a regement nevet.*

CSULI. Írd csak alá. Nagy hecc.

ÁBEL. Valami disznóság? *Aláírja.*

CSULI. De még milyen!

GOSZTONYI BANDI *közben dalol.*

Feketeszárú cseresznye,
Rabod lettem, kis menyecske,
Ne bánj vélem, mint raboddal,
Hanem úgy, mint galamboddal...

A társaság csoportokra oszlik, egyszerre különböző nótát dalolnak.

ÁBEL *mikor aláírta.* Zoltán hol van?

CSULI. Népneveléssel foglalkozik.

ÁBEL. Mi a?

CSULI. Valami kis kapásjánt szedett fel, azt oktatja odabe a setítbe.

ÁBEL. Micsoda? Zoltán?... De hisz akkor...

GOSZTONYI BANDI. Ezt az Ábel bácsinak nem kell tudni, mert elkotyogja az asszonyoknál...

ÁBEL. Csitt, te csibe!... de hisz akkor már mégis ember lesz ebből a Zoltánból... Csinos?

GOSZTONYI BANDI. Nem lehet tudni. Nem akarja megmutatni.

ÁBEL. Jaszom!

BORBÍRÓ. Híjjátok csak a tekintetes asszonyt. Nagy baj van.

JASZOM *aki a pincéri munkát végzi, félig civilben, alsó fele huszárnak öltözve.* Tessík parancsónyi, míltóságos uram!

ÁBEL. Híjjátok csak a tekintetes asszonyt. Nagy baj van.

KUDORA. Szóljatok Zoltánnak, hozza ki a kisjánt má.

CSULI. Nem kell bizgatni, revolver van nála.

LEKENCZEY *elővesz egy revolver alakú cigarettadobó játékszert.* Bravó!

MALMOSSY. Nini, őekcelenciájánál is van!

LEKENCZEY. Ki megy a pusztára fegyver nélkül? *Elkattantva a játékot, az kilő egy fehér cigarettát. Mind nevetnek, s mind meg akarja nézni a szerszámocskát.*

PARRAGH. Cigaretta. E jól szól, ez a revolver.

LEKENCZEY. Megteszi a néha a magáét.

ÁBEL. Jaszom!

JASZOM. Hir, míltóságos ezredes úr!

ÁBEL. Jaszom fiam, ki van egy ügyes kocsisember barátod ideki?

JASZOM. Itt van a Balha Pista, míltóságos úrnak alássan jelentek.

ÁBEL. Nohát, befogatsz, de rögtön, s mentek a városba, mer nagyon nagy baj van. Kihozod a tekintetes asszonyt. Megértetted? A tekintetes asszonyt!

JASZOM. Igenizs írtek, míltóságos ezredes úrnak alássan jelentek.

ÁBEL. Rögtön gyűjjék, mer nagy a baj.

JASZOM. Igenizs. *El. Nagy ugrással le a tornácról a sötétbe.*

GOSZTONYI BANDI *Dal.*

Akkor gyere, mikor mondom,
Csizmád sarka ne kopogjon.
A sarkantyúd se penegjen,
Hogy az uram fel ne keljen...

KUDORA. Van itt nőstény, gyerekek! Gyertek a pajtába, ott táncol a sommás nemzetség!

MIND *Dal.*

Hej, ílet, ílet, betyárillet, ez ám a gyöngyílet
Ha megúnom magamat, magam is így ílek...

Elvonulnak, táncosan le a tornácról és el a távolba.

Hej, ílet, ílet, betyárillet, ez ám a gyöngyílet...
Ha megúnom magamat, magam is így ílek...

ZOLTÁN *egyedül jön.* Nem is hiszem, hogy ez van... csak egy éjszakai álom... *Leül jobbra a fonott karszékbe, dúdol álmodozva.*

Kék a szeme göndör haja
de gyönyörű kislány maga...

Szerelemnél jobb az álom,
mert az álom nyugalom:
a szerelem szívfájdalom...

Távol: a kórus, hogy

Hej, ílet, ílet, betyárillet...

ZOLTÁN.

Mert az álom nyugalom...
a szerelem szívfájdalom...

ROZIKA *az oszlop mögött kidalolja.*

A szerelem szívfájdalom...

ZOLTÁN. Gyere csak ide.

ROZIKA. Ide, ki?

ZOLTÁN. Ide, ide... Gyere ki... tubi, tubi, tubi...

ROZIKA *egészen odaáll mellé.*

ZOLTÁN. Rozika, szeretnél te tanulni?

ROZIKA. Jaj, nagyon.

ZOLTÁN. Igazán?

ROZIKA. Tiszta szívvel.

ZOLTÁN. Minek?

ROZIKA. Minek?... Annak, hogy akkor, úgy gondolom, utolérném azt, aki úrnak született... Mer lássa, annak könnyű, aki beleszületett az úri módba, az nem is tudja, hogy csúnya is van a világon, meg rossz... De nekünk, akit a jóisten szegénynek teremtett, mi meg azt nem tudjuk, hogy mi a szép, meg mi a jó...

ZOLTÁN. Igyál egy kortyot. Itt mindenki boros, csak te vagy józan.

ROZIKA *iszik egy kicsit. Akkor előveszi a kis tükröt, s nézi magát benne.* Mert magától kaptam, azér nézem benne magamat... Lássa, nekem ilyen kis tüköröm sose vót, mert azok ott olyan parasztok mifelénk, bekötött fejfel járnak, és olyan goromba hangon beszélnek.

ZOLTÁN. Te nem vagy az, te nem maradsz ott. Téged az isten hozott ki, a jó angyalod, máma.

ROZIKA. Miért mentem summásjányinak? Egy este jön a mamám és aztán: „Jányom, hónap megkérlek a kezdet.” „Jaj istenem.” Még a szívem verése is elállott... Kicsoda?... A sógorod, az özvegy... Miska bácsi? Jaj istenem, nem megyek én ahhoz... Mér ne mennél? Féllánc földje van!... Nem akarok én láncot az íletemre.

ZOLTÁN. Minden szavad színarany és gyöngyvirág. No, és?

ROZIKA. Jön másnap a sógorom a testvérjével... Nagy bumfordi ember, de olyan buta paraszt. Fagyos füstöltszalonna az istene. Nem tud az egy szót se szólani. Csak leül az asztal mellett, és hozzám csak annyit se szólt, hogy: „Na”... Hát én meg csak nevettem s kimentem. Mikor elmennek, azt mondják: három hét múlva lesz az esküvőd. Kivel? Nohát énvelem nem, azt tudom. Csak nem fogok feleségül menni a Miska bácsihoz? Hogy lehet olyat elgondolni is, hogy én a Miska bácsi felesége legyek? Lett erre nagy harag: kire vársz? Az örökös veszekedés, szidás. Láttam, hogy ebből csak baj lesz...

ZOLTÁN. Mondjad csak, mondjad... *Ölébe veszi.*

ROZIKA. Tudja, Zoltán bácsi! ez az élet. Ha az ember meggondolja, olyan, mint a kisvirág... olyan hamar elhervad. Én is elhervadjak? És várjam otthon, hogy jönnek a kérők? és azt mondják: te, el akarod venni?

ZOLTÁN *erősen megszorítja a karjai közt. A nótázás erősen hallatszik fel, letről.*

ROZIKA *megbúvik az ölében, mint egy fészekben.* Én egyszer olvastam egy regényt és abban az volt: „Ha egyszer elbuktál, akkor ne a megjavulás ostobaságán törd a fejedet, hanem legyél szívtelen, a pénzed sokaságával lakasd jól, akkor a nép imád, ha kezded vértől csepeg is...”

ZOLTÁN *eltartja magától, s megnézi.* Miket nem tudsz!

ROZIKA. Én úgy szeretek élni, Zoltán bácsi! *Feláll, kitör.* A legelső percben, mikor meglátott, olyan boldogság öntött el, és azt gondoltam, ha ez sikerül, soha nem fogok többet panaszkodni.

ZOLTÁN *megütődve*. Ha ez sikerül...

Ebben a percben a tömeg betáncol a színpadra. Minden úr egy-egy munkáslánnyal táncol, azt öleli, forognak, forgatják őket, csárdásra. A banda velük jön, a nagybögős a nyakában hozta a bőgőjét. Mikor a tetőponton van a forgatag, kint ordítás:

KONDÁS. Tekintetes úr!

CSULI. Mija?

KONDÁS. Nagyon beteg a nagy kan. Tüzel. Füle-farka lóg.

CSULI. Bevágtatok a fülit?

KONDÁS. Még dilután.

CSULI. Hej, azt a keserves... Jó van, csak híradással legyetek... Ki innen az ég alá. Rámszakad a ház. Kicsi nekem ez a csűr!... Banda! Ki a csillagok alá!...

Társaság a banda után elvonul.

ZOLTÁN *elgondolkozva áll, s néz a messzibe.*

ROZIKA *melléje sündörög, s felnéz rá.*

ZOLTÁN. Kisjány... Van neked lelked?

ROZIKA. Nincs.

ZOLTÁN. Mindenkinek van.

ROZIKA. Fődjé sincs mindenkinek.

ZOLTÁN. Ez igaz... No, igyál.

ROZIKA *iszik*. A föld mindenkié, mer abbúl élünk, amit terem. Mindenki eszik kenyeret, meg amit a föld ad... De azér az egyiknek van egy kis kertje, a másiknak egy kis tanyája, füllánc, másnak meg olyan birtoka, hogy be se tudja járni, míg él... De azér a legtöbb embernek semmi fődjé sincs. Meg ha szíjjelosztanak, mindenkinek akkor se jutna... Igaz?

ZOLTÁN. Add a szád... *Megcsókolja*. Csak tudnám, mi van itt bent? *Megkopogtatja a kislány homlokát*. Ilyen kicsi szájjal mondani ilyen nagyokat... Hogy képzeled te a jövődet?

ROZIKA. Én úgy megtanultam, hogy az életbe semmire se szabad számítani, mindent csak a véletlenre kell bízni.

ZOLTÁN. És ha nem segít?

ROZIKA *szilajon*. Akkor el kell hagyni.

ZOLTÁN. Mit? Az életet? Az állapotot?

ROZIKA. Igen.

ZOLTÁN. Mit beszélsz.

ROZIKA *a bortól könnyelműen*. Ha én nem éreztem magam jól a szülei háznál, pedig ugye a szülei otthonom a legédesebb - kimentem... Hát ha a lélek nem érzi jól magát a testben: el kell bocsájtani...

ZOLTÁN. Várj csak. Vigyázni kell, hogy jól érezze magát benne...

ROZIKA. Igen, de ha nem lehet vigyázni...

ZOLTÁN. Ezt hol olvastad?

ROZIKA. Seholse... Én azt hiszem, ezt nem is írják le... Talán nem is szabad leírni...

ZOLTÁN. *keményen, nagyon komolyan.* Szeretnél gyereket?

ROZIKA. Nem.

ZOLTÁN. Nem?

ROZIKA. Én úgy elgondoltam a gyerek hálátlanságát a szülők iránt.

ZOLTÁN. Te is hálátlan voltál?

ROZIKA. Ugye, mégis nem úgy tettem, ahogy a mamám szeretne volna. Hát mért törje meg az én szívemet is a saját édes gyerekem.

ZOLTÁN. Nevelés dolga.

ROZIKA. A gyereket nem az anyja neveli, hanem a világ. Ha az lehetne, hogy én magamtól a gyerekké legyek... De ki tudja: hátha az apjára a gyerek? Az én nagymamám olyan jó asszony volt és lett neki egy rossz, ivó, kártyás, korhely fia. És az apám testvéröccse megölte az apját.

ZOLTÁN. Vigyázz... Ne beszélj olyat, amivel összerombolod, amit eddig építettél... Volt már szeretőd?

ROZIKA *megijedve.* Volt.

ZOLTÁN *szigorúan.* Beszélj.

ROZIKA. Olyan jó fiú volt...

ZOLTÁN. Mit adott? Neked az a jó, aki ad.

ROZIKA. Mindig utánam járt. És úgy nézett rám, könnyes vót a szeme. Még lopott is a szülejtől nekem. Búzáat, eladta, hozott mindent. Cukrot, selymet, csipkekendőt, tükröt...

ZOLTÁN. Tükröt?...

ROZIKA. És egyszer csak azt mondta, hogy megnősül...

ZOLTÁN. No.

ROZIKA. Tizenhatesztendő voltam és addig nem is tudtam, mi az a szerelem. Félesztendeig meg se csókol, és akkor nem volt nálunk két hete. Hallom, hogy nősül, és olyan nagyon szédültem, ágynak estem, akkor eljött... Jóestét, jóestét... hozzám jött: „Kedvesanyám akarja, hogy vegyem el a Mari néném jányát.” „Hát csak vegye el, Laji, ha magának el lehet venni.” *Szilajon.* Én nem bántottam... Mér?... Mer ő a férfi és a férfitől csak várni lehet. Se parancsolni, se tiltani nem lehet... „Csak menjen, Laji, de biztosítom, ahova mén, sose lesz nyugta.” Félkilenckor elment. Nem akarták elereszteni. Azt mondta: „De megyek, kedves néni, mert elkések...” Az utcán tanálkozott a bátyámmal: „Szervusz, Feri, nemsokára hallotok rólam.” Éjfélkor zörgetik az ablakot, Ferinek kiáltják: „Feri, a Lajit elvágta a vonat.” *Kiissza a poharat.*

ZOLTÁN *feláll, soká járkál.* És hogy heverted ki?

ROZIKA. Zoltán bácsi, az emberek olyan jók. Kivált a férfie emberek. Én nem tudom, mért olyan jók hozzám!... De még a kapitány úr is - mert be kellett menni a rendőrségre valomást tenni -, olyan kedves volt az énhozzám, egy szóval se bántott, csak megsimogatott: „Ejnye, azt a kis kócos fejedet, de megbolondítottad azt a szegény fiút. Az éccaka veled álmodok.” És a fogalmazó úr azt mondta: „Ne sírjon, kisjány, elviszem a moziba.” És a

rendőr, aki bevitt, aszonta, hogy elvenne feleségül, ha nem lenne felesége, de nincs lelke hozzá, hogy elváljon tőle. Jó ember volt szegény rendőr. *Nevet.* Minden baját elmondta.

ZOLTÁN *izzadságát törli.* Most nem kellett volna nevetned... ez kár volt, hogy most nevetél... Meg se sirattad?

ROZIKA. Lajit? Ez volt a csudálatos, Zoltán bácsi... Hogy mikor megtudtam, hogy öngyilkos lett, akkor már nem sirattam!

ZOLTÁN *mély lélegzettel.* Van aki sírna... Haláláig, keserűen sírna... *Haját túrja.* Akkor *magára eszmél.* *Gúnyosan.* Minek is. Nem nagy dolog. Fiú van elég, s mind jó ember. Aki férfi, az egy ilyen kis ártatlanhoz az csak jó akar lenni, he?... Elmúlik.

ROZIKA *nem érti, azt hiszi, vigasztalás.* Elmúlik, Zoltán bácsi, de addig nem múlik el, míg egy másik, igazi *hízelegve dörgölődzik Zoltánhoz* be nem fészkei magát az ember szivibe.

ZOLTÁN. Aztán befészkei magát egy másik...

ROZIKA *most megsejt valamit, hogy ez ellenséges hang.* Maga nagyon hamis, Zoltán bácsi.

ZOLTÁN *kidalol az éjszakába a tömeggel.*

Hej, ílet, ílet, betyárillet, ez ám a gyöngyílet...
Ha megúnom magamat, magam is így ílek...

ROZIKA *óvatosan s ijedten húzódik az oszlop mögé a jobb belső sarokba.*

CSULI *elől jön, a tömeg követi, most már nők nélkül.* Hát te miféle tündért őrizgetel itt, Zoltán?

ZOLTÁN *rosszkedvűen.* Tündért? Fenét. Nem őrzök én senkit.

CSULI. Mutasd be hát nekünk is.

ROZIKA *az oszlop mögött, megütődve, ellenségesen les.*

ZOLTÁN *utána kiált.* Rozika!

CSULI *meglátja a lányt.* Miféle kisjány ez, te? Hűj, te kópé, be jó kis falat... Ki ez neked?

ZOLTÁN. Nekem? Fene. Semmi.

ROZIKA *belesápad, s nagy szemekkel, ijedten néz.*

ZOLTÁN. Rozika!... *Az urak várják.* Rozika!

ROZIKA *sápadtan előlép.*

ZOLTÁN. Bemutatom az uraknak... gróf úr... ökcancelláciájának... Szabó Rozália kisasszonyt... Szentkirályi Szabó...

LEKENCZEY *el van bűvölve.* Kezét csókolom.

ROZIKA. Sose bántsa, recés a kezem, mert tavasz óta kapálok.

CSULI. Jó... E még nekem is gusztusos... *Megcsípi a kislány állát.* A munka nemesít, te. *Pofoncsapja kicsit, szerelemből.*

ROZIKA. Akkor én nagyon nagy nemes vagyok.

LEKENCZEY. Maga, magácska...

ROZIKA *sorra kezét fog az urakkal, mindenki éhesen és kívánczva fogja meg a kezét, s ő egyáltalában nem ijed meg.*

GOSZTONYI BANDI *utolsónak fog kezét vele. A Szentkirályi pusztáról van az előneve?*

ROZIKA. Utolsó név az nekem, ott tanultam meg kapálni.

GOSZTONYI. Tudja, hogy az a puszta az enyém?

ROZIKA. Ne mondja már!

GOSZTONYI. Majd megtudja, aranyos...

ROZIKA. Milyen jó maga... hozzám...

ZOLTÁN. Nohát, legyetek jók hozzá, mind... Egy az egész csürhe... Mit nézzük, ki fíja bornya valaki... ezerszentdős karámban nem lehet válogatást tenni... Csináljuk tovább...

ÁBEL. Csak ez az átkos újítás ne gyűjjön.

ZOLTÁN. Ugye, Ábel. Ez az átkos újítás! Ami meg akarja változtatni ennek a jó magyar világnak a képét. Akit az isten is örömeiben teremtett erre az világra... No, Rozika, dalolj nekik!

ROZIKA *dalol.*

Idesanyám rózsafája
Engem hajtott utójjára
Bár sohase hajtott vóna...
Maradtam vóna bimbóba...

CSULI. Gyerekek, nem ér semmit! Beteg a nagy kan. Hej, azt a keserves mindenit, de boldog tudnék én lenni, csak beteg ne volna... De se baj: meggyógyul, mert... *Dal.*

Én vagyok a, én vagyok a kúnsági fi,
Nékem nem parancsol senki.
Sem a járszág, sem a kúnság!
Sem a szolnoki bíróság!

ÁBEL. Ma még tizenhat kilót letáncolok a pocakomból. *Táncra viszi Rozikát.*

ZOLTÁN. Fontot, Ábel bátyám! Mondjuk csak ki úgy, ahogy van. Pokolba minden mintagazdaság! Csináljuk, ahogy tanultuk fiatalunkba, Mária Terézia mamánk idejibe! *Dalol, vele mindenki.*

Rózsabokorba jöttem a világra,
Nem dajkált az édesanyám hiába.
Járt utánam három falu legénye,
De én csak úgy hitegettem, csalogattam,
Válogattam belőle...

Nem loptam én életembe,
Csak egy lovat Debrecenbe,
Mégis rámverték a vasat,
Babám szíve majd meghasadt...

Cserebogár sárga cserebogár,
Nem kérdem én tőled, mikor lesz nyár,
Azt se kérdem, sokáig élek e,
Csak azt kérdem, rózsámé leszek-e?
Csak azt kérdem...

Sírva borul az oszlopnak.

ROZIKA *sorra táncol az urakkal. Mikor Lekenczeyvel táncol, az kitáncoltatja a tornácról, el.*

ÁBEL *egyedül táncol, nagyon szépen, huszárosan. Ezzaza!*

ZOLTÁN. Meine Herren und Damen! A legnevezetesebb hazaffiak, gróf Karaffa és báró Hajnau egészségére, ex!

BORBÍRÓ. Én vagyok a Juhtartó Társaság elnöke, én erre nem iszok! Szítrázom ezt a házat!
Poharát odavágja a földhöz.

GOSZTONYI BANDI. Ez a magyar virtus! Szétrázni a régi viskókat... Én is újat építek, kastélyt a szentkirályi pusztán!

ZOLTÁN. Te pedig eridj innen. Nem adok minden szép magyar gyereket a pokolnak... Hej, Rhédey Eszter: volt egy lázadó, doktor Kossuth, was für eine foglalkozás is volt az civilben?

CSULI. Fiskális.

ZOLTÁN. Dreimal hoch!... Borítsuk rá a tintát minden fiskálisra, Rhédey Eszter!... De ennek az egynek nem kívánok egyebet, csak éljen, örökké éljen... a többiek pedig, a nagyok és hősök közül a Metternich, a Lobkovitz, a Moskovics és a többi főfejes: egy közülük vesszen meg és a többit marja meg. Abzug hoch! Abzug hoch! Tuss.

Rákóczi-induló, s mindenki eszeveszetten táncol. Nő nincs jelen.

Függöny

HATODIK KÉP

Fehér kúriális szoba. Középen nagy tömör tölgyfaajtó. Jobbról, balról eljárás. Az ajtó mellett jobbról, balról ablak van, sötét függönnyel letakarva, hogy ha a hajnalban leveszik, egyszerre világos lesz a szoba, mintha a szabadban volnánk. Elöl két ripsz fotel, fehér szögekkel s hozzáillő, régi, hajlottvonalú politúros bútorokkal. Falon régi vadászképek, lovak stb.

ROZIKA *hangosan kacag.*

LEKENCZEY. Ilyen tehetségeknek nem szabad elveszni a pusztákon. Mennyi talentum van a magyar népben s elporlik. Úgy elmállik, mint a porban. Nincs iskola és nincsen semmi jövő. Mondja, kis Rozika, mi lehetne magából, ha a nagyvárosok tüzébe kerülhetne... Ennyi szépség! Magának olyan hangja van, Rozika, ha maga a színpadon ugyanolyan közvetlen és természetes tud lenni, mint amilyen ma éjszaka itt a tornácon volt, akkor maga lesz a jövő Blahája.

ROZIKA. Igen?

LEKENCZEY. Nem félne a színpadra kiállni?

ROZIKA. Én?... Mért félnék?

LEKENCZEY. Csak... Vannak, akik félnek.

ROZIKA. Én mindig tudtam szavalni.

LEKENCZEY. Te drága, drága kicsi nő... Igyál... *Borral kínálja.* Igyál, igyál.

ROZIKA *átveszi a poharat, s átnéz rajta, Lekenczey szemébe.* De kár, hogy maga nem gróf.

LEKENCZEY *elnémul.* Honnan tudja?

ROZIKA *megveregeti az orrocskáját.* Innen.

LEKENCZEY. Mi?

ROZIKA. Megéreztem én azt a legelső percben. Ojjé, tudtam én, mikor legelőször mellettem állott, mikor azt mondtam, hogy kezitsókolom, kegyelmes uram, és maga idenyújtotta a kezét.

LEKENCZEY. Hallatlan.

ROZIKA. Tudja, én úgy képzelem, hogy egy gróf mindennap fürdik.

LEKENCZEY. Alávaló.

ROZIKA. Meg osztán, az én szememet nem lehet kijátszani. Ilyen inggel, ilyen cipővel nem lehet gróf lenni.

LEKENCZEY. Hát hol látott maga grófot?

ROZIKA. Hát én jószerivel csak egyet láttam, azt is csak egy percre, míg megveregette az arcomat, a miniszter urat, tudja, a képviselőválasztáson. Azt mondta: Milyen helyes kis magyar jány! Ha Pestre gyün, keressen fel, eligazítom a baját.

LEKENCZEY *nagyot nevet.* Eligazittya... nagyon jó... Láttya, ő is Pestet mondta: csak Pestre! Gyere velem, Rozika, gyere velem.

ROZIKA. Mondja csak, mi maga?

LEKENCZEY. Tönkrement földbirtokos.

ROZIKA *nevet, a fejét rázza.*

LEKENCZEY. Nem hiszi?

ROZIKA. Maga nemigen ért a földhöz. Tudja, nem érti a földmunkát. Aztat én láttam, mikor a répakapálásról volt szó, maga nem tudja, hogy a cukorrépát hányszor kell kapálni.

LEKENCZEY. Cukorrépát? Én nem termeltem cukorrépát. Az egy egészen új divat az Alföldön.

ROZIKA. Maga nem volt földbirtokos soha, csak szeretett volna lenni.

LEKENCZEY. Bestia, bizony nem termeltem semmiféle répát, mert én mindig csak olvasni szerettem, annyira faltam a könyveket, hogy abból élek, hogy most árulom.

ROZIKA *hallgat, nézi.* Nem haragszik meg?

LEKENCZEY. Nem.

ROZIKA. Maga nagyon kevés könyvet olvasott életibe.

LEKENCZEY. Ejnye, de ajjas.

ROZIKA. Tudja, kicsoda maga? én megmondom magának. Maga csak egy olyan jövő-menő ember, aki szeretne valaki lenni, de nem tud, mert nincs pénze.

LEKENCZEY. Akármilyen vagyok, gyere velem, belőled istennőt csinállok.

ROZIKA. Ha nincs pénze! *Iszik.*

LEKENCZEY. Lesz, sok lesz!

ROZIKA. Szerettem volna, ha píze lett volna, mert bizon el is mentem volna magával Pestre! El én! Mér?... Mer lássa, itt jószerivel nem is maradhatok! Itt nem, lássa... *Megjátssza az emlékezést.* „Ki ez a kisjány neked? Nekem? Senki!” Nem vagyok helybe, lássa! Hogy mennyek én vissza kapálni? Még a kapanyél is kinevet, hogy megint rámszorultál!... Semmi pénze sincs?

LEKENCZEY. Mennyi kellene?

ROZIKA. Egy harmadosztályú jegyrevaló Pestig.

LEKENCZEY. Á, harmadosztály! Rozika! Megyünk! Nem harmadosztályon, hanem elsőn! Viszlek, Rozika!... Csupa piros plüss és fény és ragyogás és étkezőkocsi, ezüst, fehér, abrosz, piros bor... csokoládé, dzsem és illúzió, illúzió... Rozika, megnyílt a paradicsom!... Megyek inkasszálni...

ROZIKA. Várják má... messzi az állomás... valamék kocsissal kék azt kicsinálni!

LEKENCZEY. Az semmi, befog, akit akarok! Mirevaló ez! *Előveszi a revolverét, és kilő vele egy cigarettát.*

ROZIKA *nevet, elkomolyodik.* Várják má... van papirossa?

LEKENCZEY. Az is van. *Előveszi az előfizetőgyűjtő blokkját, és abból tép ki egy lapot, odaadja és elsiet.*

ROZIKA *az asztalra dülve ír, úgy, fekvé.* „Kedves Zoltán... bácsi... soha se... lát többet... Rozika...”

ZOLTÁN *részegen beront, csodálkozik, hogy a lányt egyedül találja.* Te! Mit csinálsz itt?

ROZIKA *eldugva a levelet.* Magára gondoltam.

ZOLTÁN *részezen megmarkolja a lányt.* Táncolni! Dalolni!

ROZIKA. Most? Nem.

ZOLTÁN. Akkor aludni! Te! *Öleli.*

ROZIKA *tétovázva hagyja magát.* Mer hátha csak el vagyok varázsolva, osztán itt a tündérkirályfi és felébreszti Tündér Ilonát!

ZOLTÁN *öleli.* Szeretsz te engem?

ROZIKA. Maga olyan jó ember!

ZOLTÁN. Van szeretőd?

ROZIKA. Van! Maga a szeretőm!

ZOLTÁN *elereszt.* Szeretőd a fene!

ROZIKA *kihúzza magát.* Itt eltanyáztam egy kicsit... *El akar menni.*

ZOLTÁN *utána kap.* Hova mégy?

ROZIKA. Álmodni... a csillagok alá... *Dalol.*

Bár sohase hajtott vóna,
Maradtam vóna bimbóba...

ZOLTÁN *keserűen.* Maradtál vón országodba... Minden nő... csak kizsákmányol... De ezután másképp lesz! Ti fogtok úgy táncolni, ahogy én fütyülök! *Magához rántja.* Te!

CSULI *beront.* Zoltán, Zoltán, itt az asszony!

ZOLTÁN *elereszt a lányt, körülnéz, mint egy bús bika.* Itt!

CSULI. Most jött a kocsival! Az Ábel huszárja a bakon. Ű küldött érte!

ZOLTÁN *felordít.* Megölöm!... No, menjetek... *Rozikához.* Sipirc! Eriggy, eriggy!

ROZIKA. Igen, megyek... Mint a kis lepkemadár... Köszönöm a hozzámvaló szívességüket... Isten megáldja... *El.*

ZOLTÁN *utána néz, felriad.* Rozika!... Mér nem szakad kettőbe a föld!

Kint nagyon zúg a muzsika, nóta, cigány.

ESZTER *jön, nagyon sápadt, nagyon egyszerű, egyenes szürke esőköpenyben van, mint valami apáca.* Csönd. Egyre zúg a muzsika. *Csuli elmegy.* Rettenetes... ez a muzsika... mi ez?

ZOLTÁN *a székre támaszkodik, lehajtott fejjel.* Maga minek jött ide?

ESZTER. Bár ne jöttem volna...

ZOLTÁN *mogorván.* Ez a magyar pokol...

ESZTER. Hogy jöttem... kétségbeesve... a szívem megszakadt, hogy mi az a baj, ami rám vár... Mindent elképzeltem, de ezt nem! Hogy itt borban fetreng az egész világ!

ZOLTÁN. Minek kellett magának ma éccaka kijönni?

ESZTER. Azt hittem, meg kell örülni a kétségbeeséstől... Hogy az uram egyedül... összetörve... Kergesse ki ezt a csordát!

ZOLTÁN. Uriemberek.

ESZTER. Uriemberek! Akik egy fütttyentésre összefutnak dőzsölni és ordítani! Vessen véget ennek a tivornyának! Az én házam nem csárda.

ZOLTÁN. Vendégeim. Hogy jutott eszébe kijönni?

ESZTER. Értem küldött, aki becsületesebb, mint maga.

ZOLTÁN. Ábel! *Kiordít.* Ábel! *Eszterhez.* Itt a magyar bánat viaskodik a jövővel! A farkasokkal együtt kell üvölteni!

ESZTER. Én soha!

ÁBEL *pohár borral, nagyon kedvesen, pityókosan bebillen.* Mi az, babám?

ZOLTÁN. Te hívattad ki a feleségemet?

ÁBEL. Én?... Babám, meg vagy bolondulva?

ESZTER. Te küldtél értem, hogy rögtön jöjjek, mert baj van!

ÁBEL *nem érti.* Jaszom! *Kirivall.* Jaszom!... azt a marha lelkit ennek a dögnek!

JASZOM *bemered.* Parancs, míltóságos ezredes úr!

ÁBEL. Én küldtelek téged, te baromállat?

JASZOM. Igenis, míltóságos ezredes úr!

ÁBEL. Hova küldtelek én téged?

JASZOM. Azt míltóztatott mondani: baj van, híjjátok a tekintetes asszonykát!

ÁBEL. Bivaly... Megüt a guta! Én a tekintetes asszonyt mondtam!... Még most se tudod, te tökfő!

ESZTER *megérti, önkénytelenül elmosolyodik, aztán haraggal elfordul.*

ÁBEL. Pardon, édes lelkem, tévedés van a dologban... ennek a baromnak tudni kellene... *Kívágja magát a zavarból.* Nahát, Eszterke, ez nem volt tőled sem helyes. Éjfél után egy úriasszonynak ilyen helyekre járni...

ESZTER *sóhajt.* Uriemberek...

ÁBEL. Nohát, igazad van! Hát akkor táncoljunk! Jaszom! Bort! *A társaság beront, bandaszóval. A cigány húzza, tánc. A férfiak egyedül, csak férfiak. Fáklyások a sarokban. Férfi férfival táncol. Körültáncolják az asztalt, Esztert és Zoltánt. Táncdal, amit közben zúgnak, a banda tompán húzza.*

CSULI *ő vezeti a szöveget, a többiek csak a refrént éneklik.*

Sárinak van egy huszárja
Boldog lehet a mamája...

Bunda bunda kondás bunda
Bunda bunda kondás bunda...

ESZTER ÉS ZOLTÁN *mereven állnak a tombolás közepén.*

JASZOM *az ajtóban kiált.* Tekintetes úr!

ZOLTÁN. Mi az?

JASZOM. Miniszter úr megszőktette Rozikát!

ZOLTÁN. Mi?

JASZOM. Kis bíresjány, elmentek.

ESZTER. Kis béreslány? *Felsikolt.*

ZOLTÁN. Ki az a barom, aki ilyen marhaságot mond?

JASZOM. Jaszom!

ZOLTÁN *felé rúg.* Menj a fenébe!

JASZOM. Kisján küldte cidulka, tekintetes úrnak!

ZOLTÁN *elveszi a levelet, részeg mozdulattal kivágja a karját.* Táncoljunk!

ESZTER *még a lélegzete is elállt, tehetetlenül hagyja magát táncba vinni. Mindenki tombol.*
Ki az a kis béreslány?

ZOLTÁN. Senki!

ESZTER. Megszőktették?

ZOLTÁN. Mi közöm hozzá!

ESZTER. Tőled szőktették meg? *Már nem táncol.*

ZOLTÁN. Mi közöd hozzá?

ESZTER. Azt hiszem, rettenetesen sok közöm van hozzá! Csak most jönnek a meglepetések!
Mért nem nézi meg, hogy hova menjen utána? Maga akar előttem bújkálni?

ZOLTÁN Ne kiabáljon. Mindenki idefigyel!

ESZTER. Hadd figyeljen. Nekem semmi titkolnivalóm nincs.

CSULI *dalol.*

Peng a sarkantyú, a réten,
Férhe megy a jövő héten...

Bunda bunda kondás bunda
Bunda bunda kondás bunda...

ESZTER *fuldokolva, ájultan.* Szeretőd van, gazember? Mindenki tudja, hogy szeretőd van?

ZOLTÁN. Mi közük hozzá?

MIND *a cigányok előtt táncolnak, ők ketten elől maradnak.*

ESZTER. Szeretőd van, gazember? Mindnek van, most már Szakhmáry Zoltánnak is van!

CSULI *vadul táncol, kiált.* Hujjuj! Hujjuj!

ZOLTÁN. Maga örült, mindenki idefigyel!

ESZTER. Hadd figyeljen. Nekem semmi titkolnivalóm nincs! Add ide a levelet!

ZOLTÁN *most is táncol, de vadul, kiveti a kezében a levelet.* Hujjuj! Hujjuj!

ESZTER. Zoltán könyörgöm, adja ide a levelet. Esküszöm, soha vissza nem élek vele, csak mutassa meg, Zoltán esküszöm!

CSULI *dalol.*

Három éjjel áll a lagzi,
Lóra ül a huszár gazfi...

Bunda bunda kondás bunda
Bunda bunda kondás bunda...

ESZTER *elkapja Zoltán kezéből a levelet, olvassa.* „Kedves Zoltán bácsi... soha se lát többet, Rozika.” Fúj, micsoda macskakaparás!

ZOLTÁN *felordít.* Add ide!

ESZTER. Ezt, én? Soha!

ZOLTÁN. Add ide a levelet!

ESZTER. Egy béreslány! Szakhmáry Zoltán is belefeküdt a sárba! Jaj, istenem, istenem, az én Zoltánom! Minek ebben az országban becsület, ha a legkülönb is csak az, mint a többi! Bor, ringyó, Szakhmáry Zoltán is idejutott! Az én uramnak merészeli egy piszok, egy aljas, becsstelen dög azt írni, hogy Zoltán bácsi! Jaj, hogy tépjem szét magamat!

ZOLTÁN. A kutya istenit, most főbelőni magamat!

CSULI *figyeli őket, most előre táncol, dalol.*

Sárinak mán össze-vissza
Sose jön a huszár vissza...

Bunda bunda kondás bunda
Bunda bunda kondás bunda...

ESZTER *rohan.* Meghalni, meghalni! *Megáll Zoltán előtt.* Hát nem megesküdtél az istennek, hogy csak engem szeretsz!

ZOLTÁN. Sohase szerettél, sohasem szeretted a munkámat!

ESZTER. Gyűlölöm, gyűlölöm! *Liheg.* Tanulja meg, hogy mindent gyűlölök, ami elveszi magát tőlem!

ZOLTÁN. Gyűlölöd a tanyát, gyűlölöd a földet!

ESZTER. Gyűlölöm a tanyádat, gyűlölöm a földedet, mert nem az enyém, mert versenytársam. Elrabol tőlem, hát hogyan gyűlölném! Úgy gyűlölöm, mint ezt a ringyót!

BORBÍRÓ *csendesesen megfogja a táncoló Csuli karját.* Vigyázzatok Zoltánra. Nincs istene, vigyázzatok rá!

CSULI *felnevet.* Dehogyan nincs! *Dalol.*

Es az eső, fújja szél,
Hull a fáról a levél!

Bunda bunda kondás bunda
Bunda bunda kondás bunda...

ESZTER. Jaj, szegény gyerekeim! *Megáll Zoltán előtt, parancsolón.* Hazajönni! Azonnal!

ZOLTÁN *összeroskadva elveti magát a fotelben.* Lemondani a munkámról, lemondani az életről, a munkámról... *Felugrik.* Nem állok be rabnak! *Nagyot kiált.* Igyatok!

BORBÍRÓ *mindenki nevet, táncol, dalol, újra Csulihoz. Aszondom, kárt tesz magában!*

CSULI. Á, gyáva ez ahhoz!

ZOLTÁN *hallotta a párbeszédet, megvonaglik. Ez az egész egy komisz játék!*

ESZTER. Komisz, komisz, éppen olyan utolsó, mint a többi!

ZOLTÁN *felkap egy poharat, kiissza és a falhoz vágja.*

MIND *megállanak egy pillanatra, rábámulnak, aztán nevetnek, ujjonganak.*

BORBÍRÓ *megfogja a Zoltán karját. Nono, lovacskám, ne vadulj meg.*

CSULI *dalol.*

Káromkodik a juhász,
Mer a juha széjjelmász...

Bunda bunda kondás bunda
Bunda bunda kondás bunda...

Hijjuuj!

A multság tetőfokán nyílik az ajtó, kint erősen dereng az ég, belép a kondáslegény az ajtóba.

KONDÁS. Tekintetes uram! Megdőglött a nagy kan!

CSULI. Megdőglött a nagy kan! Jaj, vége a világnak! Haza kell menni, mer ezt nem bírom ki így magamba! Kedves feleségem... megdőglött a nagy kan, erisszetek, mer ezt nem lehet kibírni csak otthon az én angyali jószágú feleségem mellett. Ágnes, kedves Ágnesem! Hozass cimbalmost, megdőglött a nagy kan! *Eltámolyog.*

MIND *Zoltán és Eszter kivételével az egész társaság kitódul, a banda húzza a bunda-nótát, kint egyre virrad.*

ESZTER. Hát, ez vagytok tik! Az Ábelek, a Csulik, a nagyszerű vademberek! a bajban mind a feleségük szoknyája alá bújik... *Kitör.* Hát azért vagyunk, hogy a tobzódó férfiak dajkái legyünk!

ZOLTÁN *szemben áll vele. Ezt megérted, ebbe bele tudsz nyugodni... De ha félesztendőre beletemetem magam a földbe...*

ESZTER *felsír.* Hónapokig nem látom.

ZOLTÁN. Jaj, furcsa élet az élet!

ESZTER. Szegény férfiak!

ZOLTÁN. Nem akartok felébredni! a nagy gondolatokra! Egyedül kell vergődni a pusztában! Egyedül kell beledöglenni!

ESZTER. Bor és béreslány, ez kell maguknak!

ZOLTÁN. Életről és halálról van szó! Hogy a puszta feneketlen sara elnyomjon mindenestül, vagy mi nőjünk ki belőle, mint a láng!

ESZTER. És éppen magának kell kezdeni, az egész világ ellen? Magának kell kockára dobni az életét és vagyonát?

Kint egyre szól a banda-nóta, a férfiak hangjai, röhögése.

ZOLTÁN. Mert mink csak szeretnénk a jót, de nem tudjuk cselekedni, mert magyarok vagyunk, mert ezer esztendő fekszik rajtunk!

ESZTER. Nem tudnak egyebet, csak sírni és vigadni és üvölni! Hát ha magának ez kell, csinálja! *Elrohan.*

MIND *Csulit kivéve visszatódulnak a bandával együtt. Elkapják Esztert, nem eresztik ki, körültáncolják, s dalolnak.*

Nem nem nem
Nem nem nem,
Nem megyünk mi innen el!

ZOLTÁN *vadul nevet.* Az én nótámat! Ég a kunyhó!

A BANDA *rázendíti, s mindenki énekl.*

Ég a kunyhó, ropog a nád,
szorítsd hozzád azt a barnát...

ZOLTÁN *vadul táncol a többiekkel.* Táncoljatok!

MIND *táncolnak.*

ESZTER *sírva, kétségbeesetten, gyűlölködve menekül a körből.* Hát gyújtsa fel a házat, ha magának ez kell!

ZOLTÁN *nevet.* Gyáva ez ahhoz... gyáva ez ahhoz! *Középre áll, úgy nézi a tomboló táncolókat, akik egyre dalolják, hogy*

Míg a barnát szorongatom,
Azt a szökét elszalasztom!
Míg a barnát szorongatom,
Azt a szökét elszalasztom!
Ég a kunyhó, ropog a nád *stb.*

ZOLTÁN *kirántja a revolverét, hejehujás mozdulattal a lámpába vágja a poharát, ami rögtön óriási lángot vet, belekapva a függönybe. Nagyot nevet.*

MIND *sikoltanak.*

ÁBEL *Ordít.* Mi ez, Zoltán, az istenért!

ZOLTÁN *nevet, szinte ordít.* Ábel bátyám, ez ám a muri!... jó kis muri!... Uri muri! *Magára fordítja a revolvert.*

Tizen is rohannak rá, Eszter sikoltva.

ZOLTÁN. Gyáva ez ahhoz?! *Szívenlövi magát.*

A tűz ropog, az emberek veszettül bögnék, ordítanak. A tűz, a tűz, a szent tűz, amely minden rosszat megemészt...

Függöny